

Handwritten text in a cursive script, likely a list or inventory.

Handwritten text in a cursive script, likely a list or inventory.

Handwritten text in a cursive script, likely a list or inventory.

Handwritten text in a cursive script, likely a list or inventory.

Handwritten text in a cursive script, likely a list or inventory.

Handwritten text in a cursive script, likely a list or inventory.

Handwritten text in a cursive script, likely a list or inventory.

Handwritten text in a cursive script, likely a list or inventory.

Handwritten text in a cursive script, likely a list or inventory.

Handwritten text in a cursive script, likely a list or inventory.

Handwritten text in a cursive script, likely a list or inventory.

Handwritten text in a cursive script, likely a list or inventory.

Handwritten text in a cursive script, likely a list or inventory.

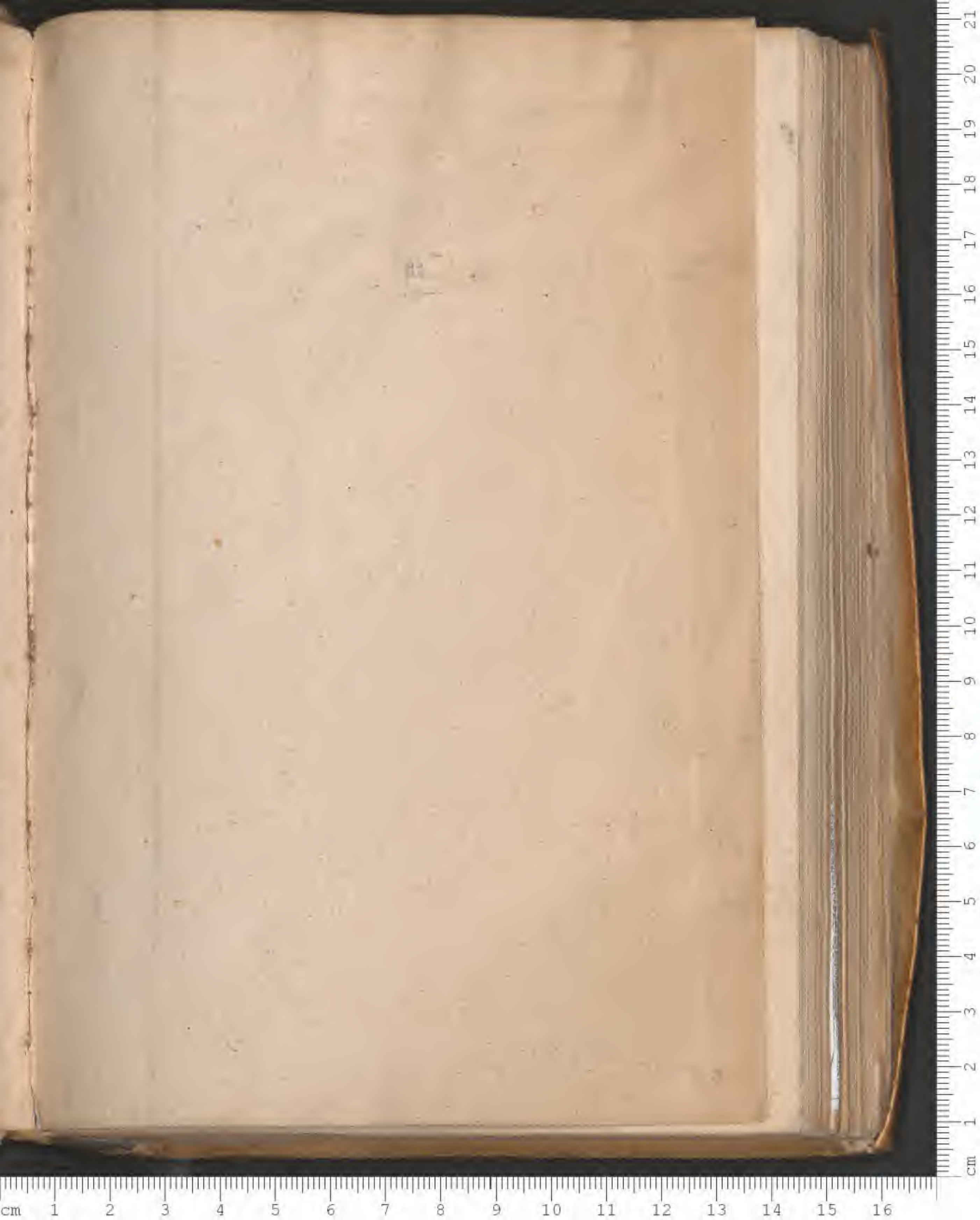

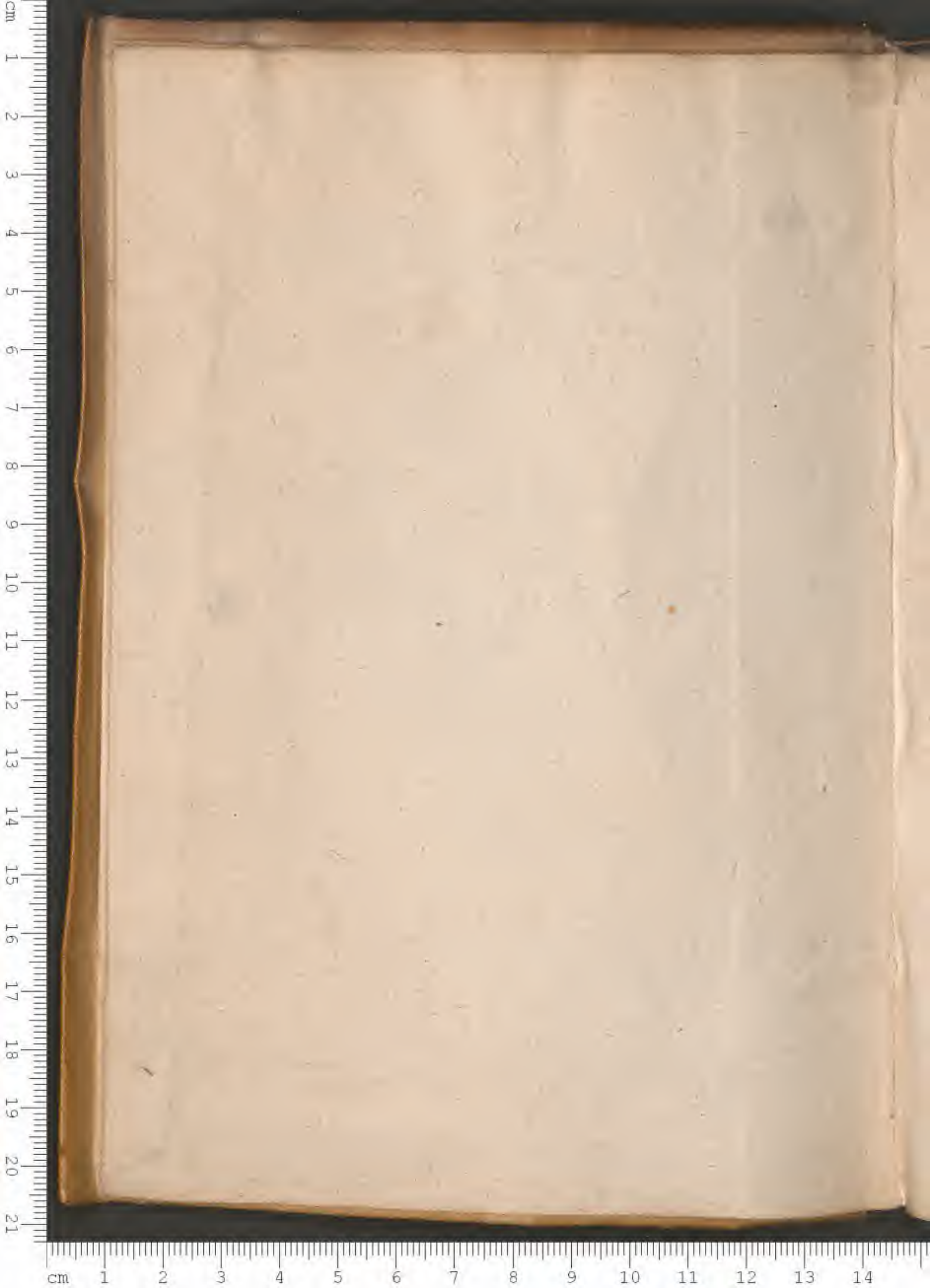

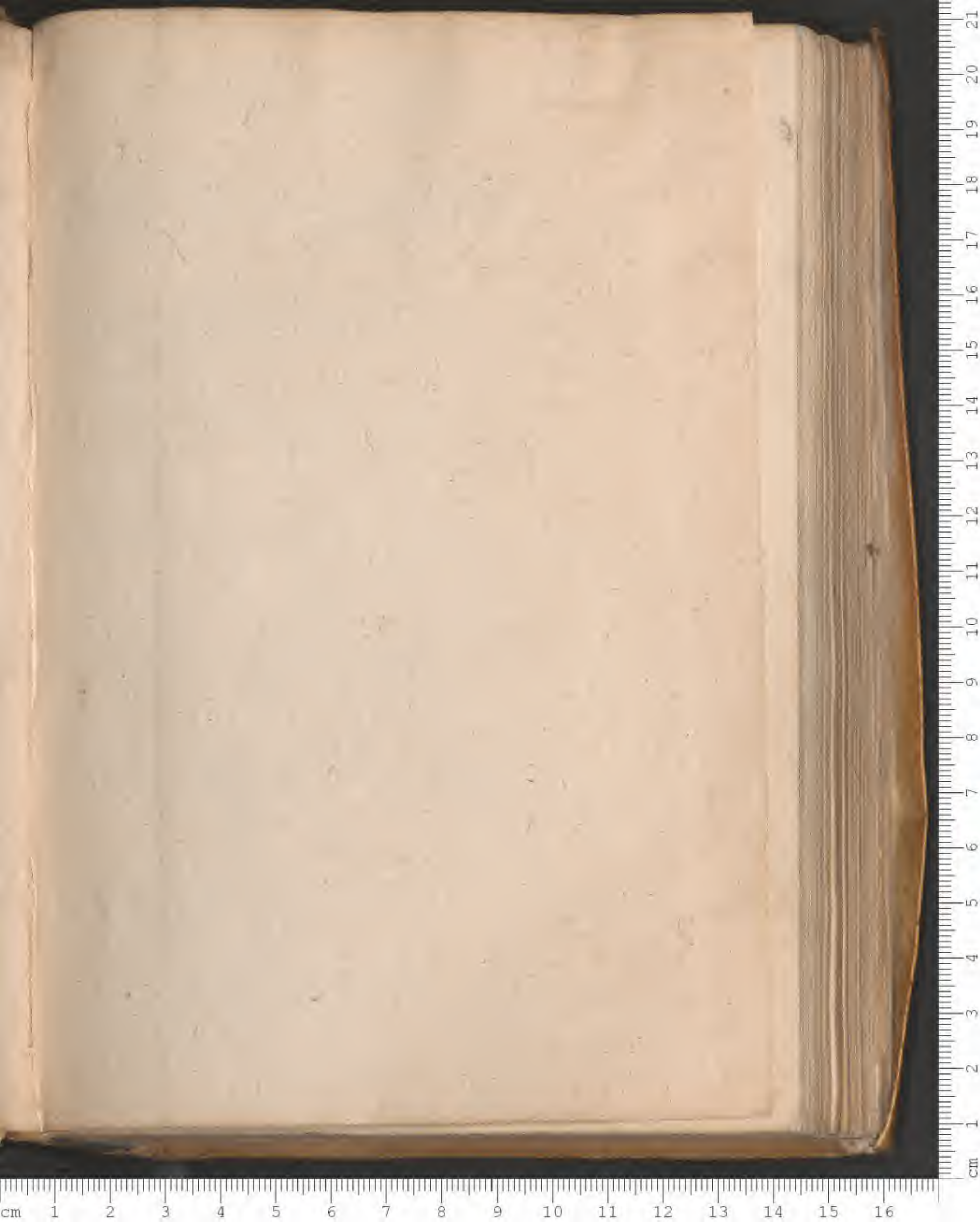

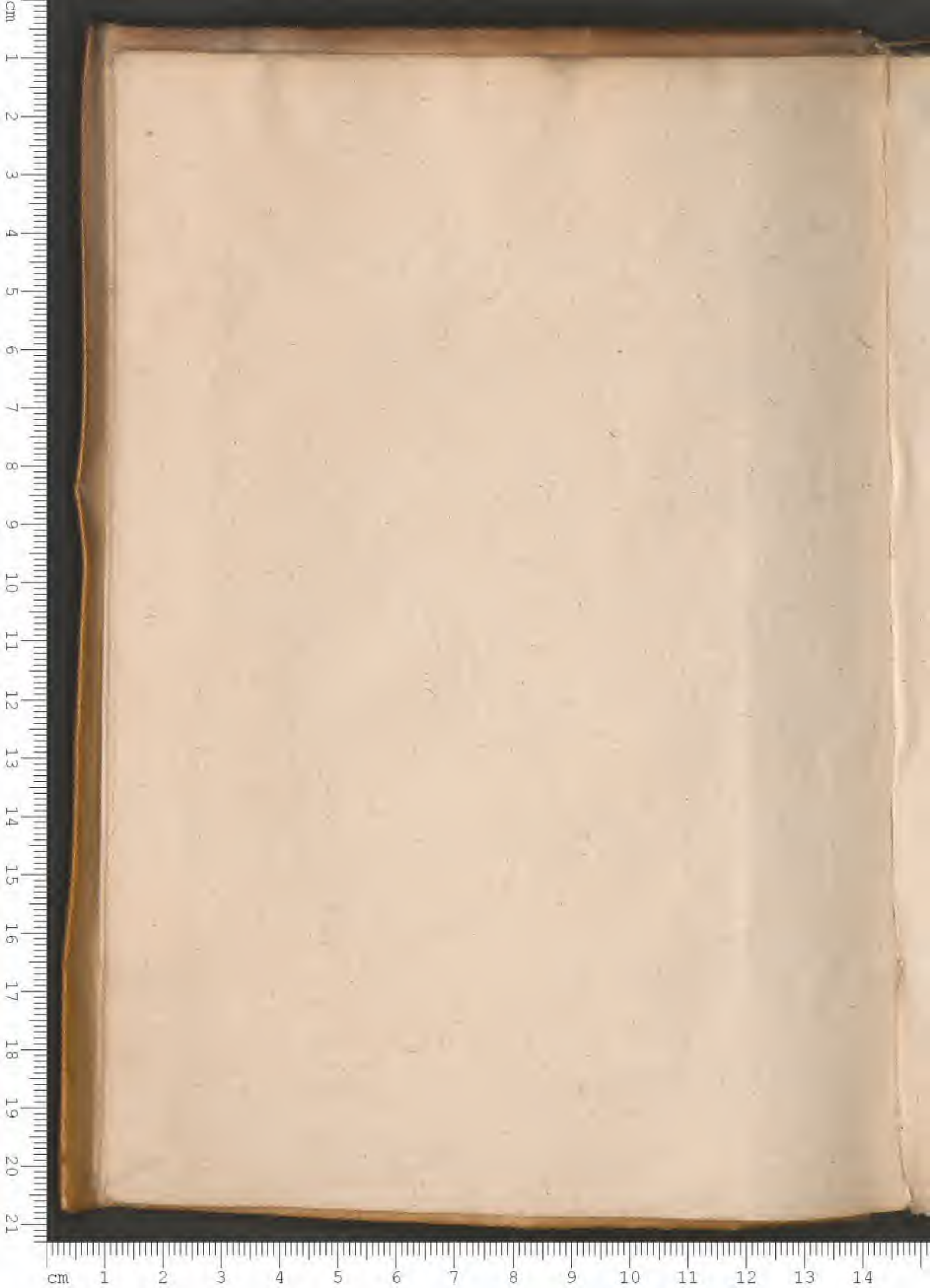
Ex Bibliothecâ
quam 16000. Voll. constantem
huic Abbatiaë S. Genovefæ Paris.
Testamento legavit Car. Mauriti.
LE TELLIER Arch'iep. Remensis.

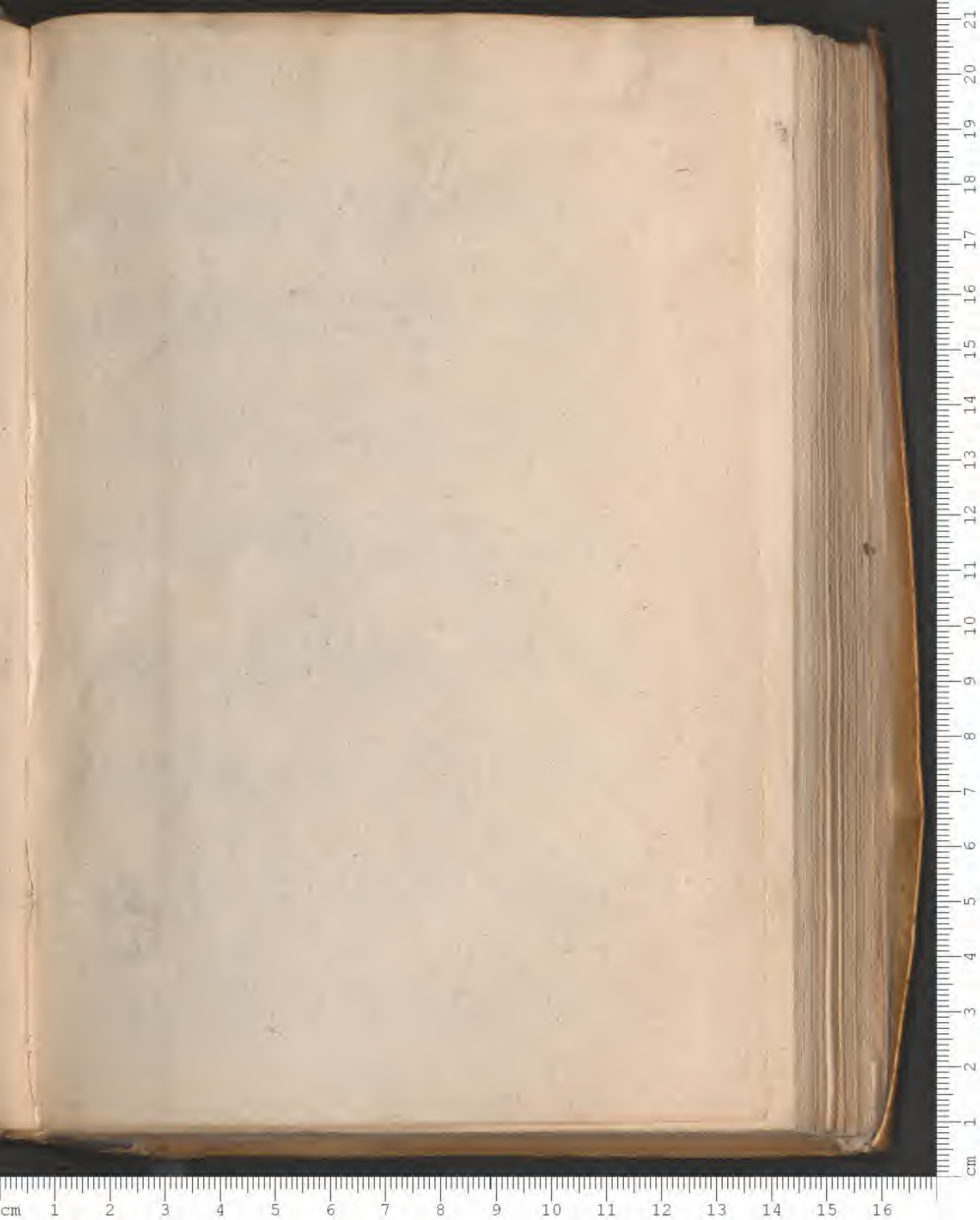
1597
C¹⁵E. 758.

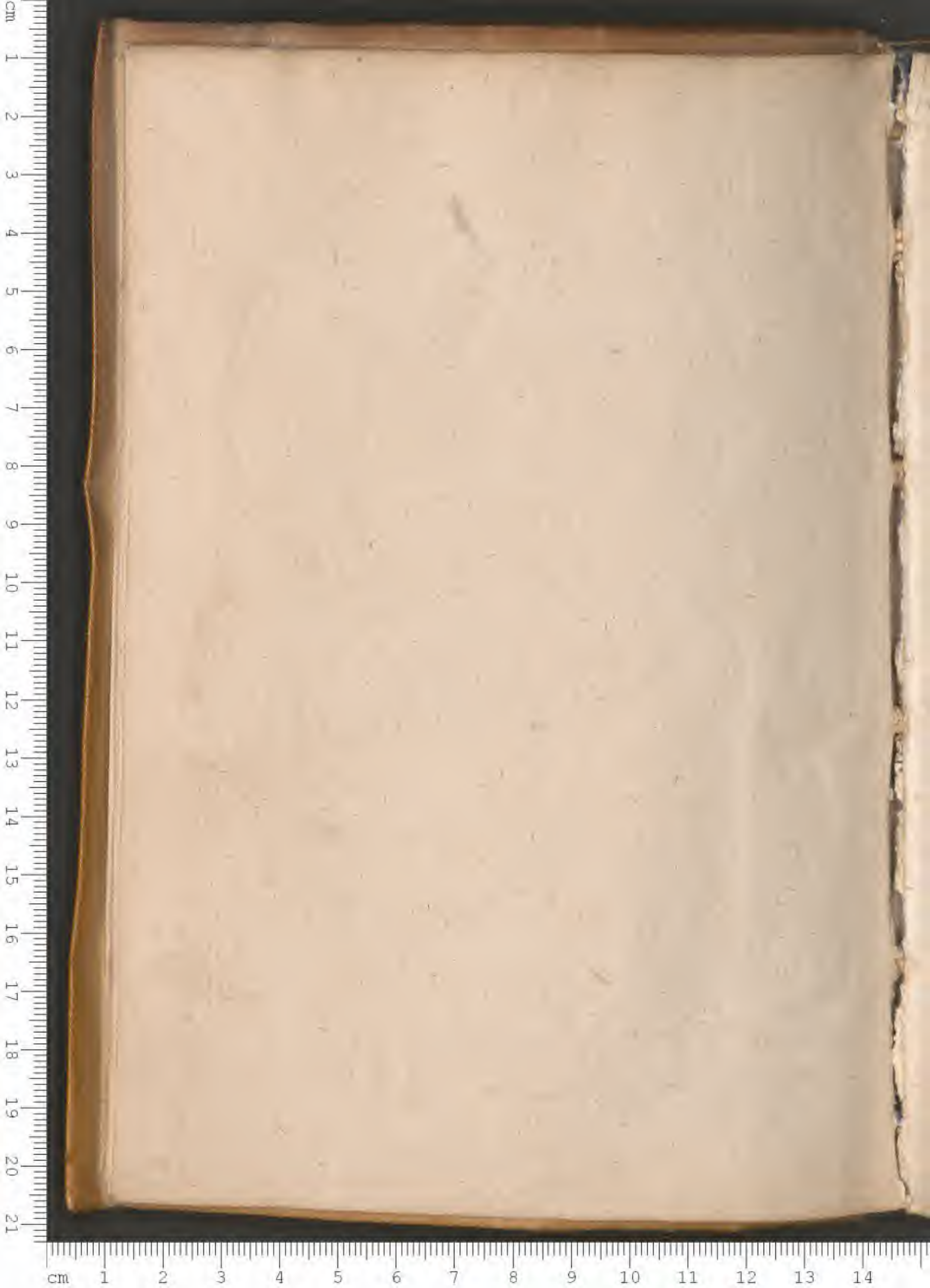

De colorum...

Polibant secundum...

et per hunc...

in bonnet...
De hunc...
de dabo...

21
III

...a p...

...

...

...

25 of m. Brown & Assoc

**Libellus de venerabili sacra-
mento et valore missarum.**

Duotus quidā pbr cōquestus mihi fuit:
q̄ circa venerabile sacramentum eukari-
stie, quasdā difficultates haberet: quarū
solutionē facilē & planā inuenire nō po-
tuit: prout sue simplicitati p̄gruebat. & a pluribus
aliis filie audiui: et vt veritatem fatear idip̄m mihi
pluries accidit in ipso p̄mordio pbr̄i mei. q̄re etiā
multas inquietudines & scrupulos, in corde senti-
ebā, q̄ nihilomin⁹ dono dei post informationē pa-
trū meorū, & scripta doctorū, q̄ diligētius p̄legi, pe-
nitus abierūt: ita ut q̄ nimis anxio corde solebā p̄-
mū accedere ad tāti sac̄mēti celebrationē: postea
cū maiori p̄fidētia ad ip̄m festinaui. & q̄ppter hu-
iusmōi turbatiōes internas: horrore & tedio affli-
ctus: maluisse me ad pbr̄i ordinē nō fuisse p̄mo-
tum, aut certe occasionē legitimā habuisse rarius
celebrādi. de post maxias egi grates p̄ssimo dño
q̄ me indignū peccatorē ad tam saluberrimū sta-
tum vocauit. & toto desiderio estuabā ad quotidie
celebrandū, si canonicū impedimentū nō occur-
risset. Hec ut pie spero fuit mutatio dextre excelsi
mecū. & q̄ simile predicto pbr̄o amico meo conti-
git ex parte intellexi: & forte aliis pluribus idem
euenire possz. quare visum est mihi fm̄ desiderii
ipsius aliqua ex dictis auctenticis: colligere plano
a.ii.

stilo. p̄ q̄licūq; p̄solatiōe cordis sui, donec clemēs
dñs seipm̄ oñdat sibi, & p̄solet̄ eū plene, illuminet
q̄. Terminos aut̄ difficiles & allegatōes studiose
vitabo, ne impedimentū afferant intellectui. tñ in
margine singula loca ānotabo quantū vīsum fue
rit. quia simplicitati seruiamus.

Primo igit̄ firmissima fide est tenēdū: q̄ to
tus christus sit in hoc sacramēto, ille idez q̄
natus est de virgine. passus in cruce. q̄ sedet ad de
xterā patris. q̄ venturus est iudicare viuos & mor
tuos: uerissime in hoc sacramento p̄tinet̄. Perso
na aut̄ christi in tribus substantiis existit, scz diui
nitate, aīa et corpore. Vnde sequit̄ q̄ in hostia
consecrata realiter est ip̄e filius dei in sua propria
p̄sona, & filius virginis marie, id est verus homo
vnitus diuinitati in eadē p̄sona. Vbi ē diligenter
aduertendū q̄ panis nō p̄uertit̄ in diuinitatē, neq;
uinū, sed neq; in aīam xp̄i. sed panis in corpus
xp̄i, & uinū in sanguinē transubstantiat̄ siue p̄uer
tit̄. Et quia diuinitas corpus assūptū nunq̄ depo
suit. ideo ubicūq; est corpus christi: necesse ē & di
uinitatē eius esse. Sīr quia christus amplius non
morit̄: ideo aīa eius semp̄ ē realit̄ corpi vnita. vñ
seq̄r q̄ ex reali p̄comitantia: ubicūq; est corpus vī
sanguis xp̄i: q̄ ibi sit diuinitas & aīa christi. Et q̄
christus ip̄assibilis est: ideo corpus & sanguis eius
separi nō p̄nt. ubicūq; ergo est corpus christi: ibi
necesse est q̄ etiā sit sanguis xp̄i, et ecōuerso. vbi

est sanguis christi, ibi est etiam corpus christi: ex
reali concomitantia. **E**x quo ulterius patet q̄ sub
utraq̄ sp̄e huius sacramenti: totus christus p̄tine
tur. **N**am sub sp̄e panis est corp⁹ christi, ex vi sa
cramenti: sanguis aut̄ ex reali cōcomitantia, sicut
iā dictū est de anima & diuinitate christi. **S**ub sp̄e
vero vini est sāguis christi, ex vi sacramenti. corp⁹
aut̄ christi ex reali p̄comitātia. **P**atet ergo q̄ i hoc
bñdicto & venerabili sacramēto: tota nostra salus
p̄tinet̄. **H**ec hmōi puerisio est ita mirabilis & extra
nea q̄ vix credi possit. quare habemus plures ma
nuctōes ad hoc in naturalibus, q̄ añ oculos no
stros p̄tinue cernimus, ex q̄bus infirmitas nostra
multū iuuari pōt, si attēte p̄siderēt̄. **V**idemus nā
q̄ ex purissimo ligno vermicul⁹ generat̄. silr ex
pāno. lana. serico. pane & aliis q̄si infinitis, q̄ vtiq̄
sūt valde mirabilia, q̄uis assiduitate viluerūt. **Q**uis
vnq̄ ista crederet, si oclis nō vidisset? Si igif̄ tā mi
rabiliter hec vilia oīpotens deus incessant̄ trāsmu
tare nō dedignat̄: incredibile nequaq̄ est q̄ ad pla
tionē verborū sacramentaliū transubstantiare pa
nē & vinū, in corpus & xpī sanguinē facillime pos
sit: uelitq̄. **S**ilr si p̄sideret̄ quō pupilla oculi, cū sit
pua: totius celi latitudinē in se recipiat. tūc incre
dibile nō, appebit q̄ p occultā virtutem spūscī in
parua hostia totus xp̄s p̄tineat̄. **S**olet etiā dari exē
plū de speculo in quo maxie q̄q̄ res relucēt, & si
integrū fuerit semel tm̄. **S**i aut̄ fractū fuerit: tūc

.a.iii.

in singlis ptibus ipsius. **E**x quo manuducimur q
apud oipotētiā creatoris facillimū ēvt etiā in qlibz
pte hostie tot⁹ xp̄s ptineat. sicut de sole q cū sit vn⁹
totū mūdū illuiat & calefacit. si hoc potuit illa sū-
ma maiestas ita ordinare: etiā pōt facere q i diuer-
sis mūdi ptibus hoc sacmētū celebret: & tñ i oī-
bus illis hostiis nō plures xp̄i: sed vn⁹ xp̄s ptineat.
Si igit hec & alia plura bone volūtatis hō diligēter
aduertat: plena fide in grāx actionē surgere me-
rito dī. deuota mēte laudādo diuinā sapientiā: q
tot mirabilia vltra oēm estimationē hūanā quoti-
die añ oculos nr̄os opat in tā imēsa creatā. & nihi-
lominus pauca qdā abscondit a sensib⁹ nr̄is: ut oc-
casionē merēdi btificā visionē habeam⁹. **V**ere p
oīa fidelis deus q vtrobiz nostrā salutē opat. per
manifesta nos erudit & puocat. p occulta nos ex-
ercet & adiuuat. **E**t ut breuiter totū dicat. Ipse bñ-
dictus dñs xp̄s iesus q ē plena merces btōr̄: ipse
est quotidiana refectio viator̄. **O** qs audeat tantū
dñm māducare? **E**t tñ hoc quotidie facim⁹ nō nr̄a
presūptiōe: sed sua tā clemēti dignatōne. **D**e hac
suauī materia multa sūt scripta deuota & magni-
fica scōr̄ doctor̄. sed neq̄q̄ sufficiūt tāte rei digni-
tati. eo q nlla creatā mysteriū tāti sacmēti ad ple-
nū laudatē sufficiat. **S**atis sit cuilz deuoto simplici
sacdoti q corde credat & ore pfiteat (iuxta pmissa)
dñm iesū christū verū deū & verū hoīem i hoc bñ-
dicto & venerabili sacramēto ptineri. nō quidē lo-

caliter sed sacramentaliter & miraculose. quid autē
hoc sit: nullus hūanus aut āgelicus intellectus ca-
pit: sed sincera fides secure id possidet.

Secundo est aduertēdum: q̄ saluator noster
hoc venerabile sacramentū propter tria insti-
tuit. Primo ut haberemus meōriale diuine carita-
tis. Secundo holocaustū sūme maiestatis. Tertio
suffragiū nostre infirmitatis. et scdm̄ hec tria etiā
tripliciter noīatur. Quantū ad primū dicitur cōio
quo ad secundum dicitur sacrificiū. quo ad tertiū
dicitur viaticū. Primo igitur hoc sacramentū est
meōriale diuine caritatis, ut scilicet grati simus cre-
atori & redēptori nostro, qui ppter maximā suā
caritatē cū non essemus nos creauit. & cū perditī
eramus per summā condescensionē, & hūiliatio-
nem, & amaram passionē nos recuperauit. In his
duobus diuina caritas ostenditur altissime: ita q̄
altius demonstrari non potuit. non enī indiguit
nostri: sed vt nobis suā deitatē cōmunicaret. ideo
nos condidit & redemit. Ecce sacramentū cōmu-
nionis. Benignissimus ipse deus cōmunicauit no-
bis suam deitatē. & nos cōicamus sibi nostrā hūa-
nitatem. & vtrunq; nobis in hoc sacramento reli-
quit in sui memoriā dicens. Hoc facite in meā cō-
meōrationē. Verum quia ista caritas in passione
& morte magis hoībus apparuit. ideo vltatius di-
citur meōriale dñice passionis, que tamen passio
ex illa caritate pcessit. Dicitur etiā cōmunio quo
ad nos: quia inuicē vnimur per hoc sacramentū.

a. iiii.

ut simus quedā spūalis cōmunitas. quod dicitur
ecclesia, id est cōuocatio fidelium. De hac duplici
cōmuniōe fit sepe mētio in canone. sicuti ē illud
Vñ et meōres et cetera. et illud ꝑ ecclesia tua sc̃ta
& illud. qui pridie q̃ zc. cū similibus. Pro intelligē
tia horū est aduertendū ut origo et fundamētum
horū plenius sciaf, q̃ oī creature rōnali necessariū
est ut hmōi gratitudinē & caritatē habeat ad suū
creatorē, aliqn btē viuere non pōt. Patz de lucife
ro et āgelis eius, et de ꝑmis nr̃is parētibusq̃ q̃ cito
a deo recesserūt in dānationē corruerūt. Sed quia
āgeli irremediabilr ceciderūt. ideo ꝑ illis hostia re
licta nō est. Moies aut̃ ex mīa dei grāz ꝑsecuti sūt
q̃a nō ex malicia peccauerūt. et ideo data fuit illis
sp̃es ad ꝑstinā posse redire dignitatem: si diuinis
monitis acquiescerēt. Fuit aut̃ volūtas dei ut homo
post lapsū se offēsa diuina doleret. & ꝑ suo ꝑctō
ad tps ꝑniam ageret, cū firmo ꝑposito āplius nō
peccādi. et q̃ iux̃ suā possibilitatē nihilomin⁹ crea
torē suū coleret, et sup omīa amaret, ac ꝑ bñficiis
grās ageret. hūilr et lōganimit̃ cū bona sp̃e expe
ctādo donec diuīa pietas ip̃m plene ad grām reci
pet. Verū cū hoīes voluptati et vanitati se trade
rent, vix pauci reꝑti fuerūt, q̃ iux̃ bñplacitū diuinū
hāc viā artā tenuerūt. vñ cōtigit ut pene tota mas
sa hūani generis ꝑiret. Qd̃ vidētes sc̃i priarche &
ꝑꝑhe: instictu spūss̃ci sacrificia qdā instituerūt tāq̃
extiora qdā signa ꝑ q̃ pplm rudē ab ydolatria re-

uocarēt ad cultū veri dei. & ad ppā ifirmitatē igna
uiā cognoscendā. et vt firmiter ſparēt ſibi ſaluato
rem futurę, cui⁹ merito om̄s electi ſaluarenſ. et q̄
iſta credere et obſuare eſſet neceſſariū ad ſalutē.
De his fuerūt, abel, noe, abrahā, moyſes, & alii ami
ci dei q̄ hm̄i ſacrificia tanq̄ meōrialia diuine cari
tatis ſtudioſe obſuabāt. et aliis ſuāda tradiderunt
Sed quia iſta om̄ia euacuāda p̄ xp̄i paſſionē erāt.
ideo clemēs de hoc meōriale nobis reliq̄t, ne ſi ſoī
bus ceſſātib⁹ in p̄ſtinā iſgratitudinē laberemur. &
p̄ ſeq̄ns cū ceteris dānaremur. **Q**uis ei poſſz ſal
uari poſt tantā caritatē exhibitā ſi ingratus eſſet.
qm̄ nemo vnq̄ ſaluari potuit etiā an. q̄ exhiberet
ſaltē ī ſpe; niſi grat⁹ extitiſſet dño deo p̄ hoc q̄ eū
futurę pm̄iſit. **D**e hoc ſūt m̄lta ſcripta vefis teſta
mēti. **Q**uicq̄d ei illi credebāt & venerabāt futurę.
hoc nos credim⁹ & veneramur factū. **E**x quib⁹ oī
bus clare p̄z q̄ maxie neceſſaria fuit iſtitutio hui⁹
ſac̄mēti p̄pter meōratōnē diuinorū bñficioꝝ. et p̄
cipue redēptōis nr̄e q̄ aliter fieri nō potuit. q̄q̄ enī
alia meōralia q̄ habem⁹ in ſcripturis, in ſm̄oibus,
in picturis, et ſil̄ibus vtilia ſint. tñ efficacia nō ſunt
ad p̄ferendā grām ſicut hoc ſac̄mentū bñdictum.
neq̄ p̄nt refrenare aereas ptātes, q̄ infatigabilr mi
litant p̄tra eccleſiā. vñ et pauidis diſcip̄lis dñs ait.
Nolite timere puſillus grex et c̄. **E**t iterę. **C**ōfidite
qm̄ vici mūdū. Itē ecce ſathanas expetiuit vos ut
cribraret ſicut triticū ſz ego rogauī p̄te petre vt nō

deficiat fides tua. & tu aliquñ conuersus p̄firma fra-
tres tuos, & alia plura filia. in quorū oīum p̄clusio-
nem iā ascensurus in celū sūmā p̄solationē nobis
reliquit dicens. Et ecce ego vobiscū sū oībus dieb'
vsq; ad p̄sumationē seculi.

Tertio est aduertendū qđ hoc sacramentū
est etiā institutū in sacrificiū, ut scilicet ha-
beremus aliquod dignū munus quod sū-
me maiestati esset acceptū. Quod iterū fuit maxi-
me necessariū. Quia enī ut dictū est legalia sacrifi-
cia iam in christi passione euacuata erant. si tunc
nouū institutū non fuisset: ecclesia sine sacrificio
remanisset, quod oīno indecens & periculosissi-
mū fuisset. Primū patet. quia nulla vnq; tpa fue-
runt sine sacrificio, siue ante legē, siue sub lege: q̄-
to minus tps gratie sine ritu celebri p̄manere de-
buit. Q̄ autē sacrificia legalia per christū fuerunt
euacuata patet. quia fuerunt testionia futuroꝝ q̄
in christo & per christū sunt impleta. Vnde si quis
hodie offerret agnū paschalē more iudaico: men-
tiretur ipso facto. quia diceret uel significaret ali-
quod futurū quod iā est factū, videlicet xp̄i passio-
nē. Exēplū datur de speculatore in turri qui si da-
ret signū de aduentu regis futuro postq̄ uenisset:
argueret̄ mēdaciū. Quare patet oīa legalia sacrifi-
cia hodie fore mortifera. Quod etiā eadē reinsti-
tuenda per christū nō fuerāt tanq̄ in meōriā p̄te-
ritorū sic patet. quia cū tps gr̄e sit dignius q̄ tps
legis moſayce vel etiam nature. ideo debet h̄re di-

gniora sacrificia & digniora sacramēta. sed hoc n̄ fieret si eadē re instituerent. Pariformiter patet q̄ etiā nihil aliud pure naturale debuit institui quod erat in cōi vsu & ptāte apud hoīes tanq̄ dignius. quia lex p̄cepit digniora q̄q̄ & p̄ciosiora deo offerri. **R**estat igit̄ q̄ xp̄s dñs sponse sue immaculate ecclesie, aliqd̄ munus dignius & sup̄naturale debuerit p̄ferre: tā in sacramentū q̄ in sacrificiū. & hoc est illa sup̄mirādisima ptās ecclesie ministris collata, tā sup̄ corpus xp̄i mysticū, id ē ppl̄m fidelē. q̄ sup̄ corpus xp̄i verū, id ē hoc venerabile sacramentū & p̄ciosū sacrificiū. que potestas & sacramēta sūt & sacrificia cōparant̄ p̄pter sui dignitatē ad illa legalia & naturalia: sicut dies ad noctē, lux ad tenebras, rex ad ministrū, dñs ad seruū, umbra ad splēdorē. **S**ecundū videlicet qd̄ piculosissimū fuisset si eccl̄ia absq̄ sacrificio māfisset, sic patet. q̄a nisi iste solēnis ritus ī eccl̄a esset: fides piclitaret̄. h̄ ad oculum patet in illis terris vbi diuina nō celebrant̄. eo q̄ ibi vix aliqua aut nulla fides spirat. **E**xēplū dat̄ de exercitu qui absq̄ duce perito & signo bellico, putavexillo uel p̄sili: citius solet p̄sterni & dispergi. **E**st quedā pia opinio que vult dicere: q̄ nisi istud venerandissimū sacrificiū in ecclesia fuisset: totus mūdus iādiu ī ydolatriā elaptus fuisset. **Q**uod sic conat̄ astruere. quia cū ppl̄s cōis ex sui imp̄fectione & carnali inclinatioe p̄nus sit ad noua inueniēda & vana sectāda, si nulla legitima & p̄suetudinaria

obseruatōe cohibere verisimile est qđ demones qui
maxie sūt ābiciofi, i p̄m denuo in p̄stinū errorē &
dissuetudinē reduxissēt, & i varios sup̄sticiosos et
sacrilegos ritus reuocassēt. Hoc satis ē p̄babile. qđ
iā adhuc fide plena stāte in diuersis regiōibus, vix
p̄ censuras seuerissimas hec īfelicia maleficia pos-
sunt extirpari, cohiberiq̃. q̃tomagis si q̃libet p̄mit-
tere facere qđ sibi bonū videret. Insup cū maxia
pars fideiū littas nesciat nec se sp̄ualiter occupa-
re sciat. si nulla corpalia exercitia haberet: myste-
ria fidei sacrosācta, aut minima, aut nulla putaret
Inest etiā hoī appetitus quidā auidissimus diuini-
tatis, ut neq; quiescere neq; cōtētari possit, nisi ali-
quo mō deū sciat et colat, aut aliqd loco dei p̄stā-
tissime veneret, licet erronee: quis idipm errorem
nō putet. idcirco diuina sapiētia clemētissime hu-
mano generi hoc dignissimū sacrificiū p̄uidit. in
quo libere totum suū affectū trāsfundere pōt sine
oī hesitatione. quia in ipso p̄tinet verus deus quē
latria colere debet. et hoc cū magno merito. Gau-
deamus igit in dño quicūq; vere fideles sumus &
tantam gratiam digne cogitemus: quoniam ip̄e
qui nos creauit & redemit: nobiscum quotidie est
et quodāmodo se in nostra potestate tradidit ca-
ptiuū. Nec est fictio in eo vlla. vnde fortissima fi-
de est tenendū: qđ veraciter noster est. et quia ditis-
simus est: possumus eū exactiōare, et tādū in vin-
culis caritatis tenere donec nrām paup̄tatē ditet.

& q̄a p̄ciosissimus est: possum⁹ cū eo mercari q̄c-
qd volum⁹, aut p̄ debitis nr̄is ip̄m sacrificare. **N**o-
ster enī est, & q̄a veracissimus & piissimus est: non
pōt nobis negare q̄cquid ab eo iuste & pie exigen-
mus. Tm̄ assistamus nobis ipsis & faciamus q̄d in
nobis est: & ip̄e p̄culdubio faciet q̄d in se ē. **S**tu-
deamus nos digne p̄parare: ut possimus digne
ip̄m eterno patri et sibi ip̄i, ac sp̄ui sancto: in sp̄u
sancto sacrificare. q̄v̄tiq̄ valde mirabilia sūt, sed n̄
minus vtilia. Et de isto frequent̄ fit mentio in of-
ficio misse, sicut ē illud: in sp̄u humilitatis zc. Et
in secretis cōiter. et aliq̄n incōplendis. & in cano-
ne p̄ totū q̄si. Et in fine misse, placeat tibi zc. cū si-
milibus. Totius enī officii sollemnitas: ad rōnem
sacrificii p̄tinet. Cōsecratio aut̄ & sūptio ad ratiōz
sacramenti. Hostia nāq̄ b̄ndicta: rep̄ntat xp̄i pas-
sionē. ceremonie aut̄ ille q̄ i officio misse fuit: mo-
dū passionis. et ābo spectāt ad sacrificiū. Sūt etiā
alie p̄sideratōes in hoc sacrificio, q̄ multū pulchre
& deuote assignant̄ a q̄busdā: ut sc̄z cūcta q̄ chri-
stus hic in terris gessit, in eodē rep̄ntari videant̄.
Nā q̄a hic incipit aliqd esse q̄d nō fuit. in hoc rep̄-
sentat̄ xp̄i incarnatio & natiuitas. etiā q̄a illd̄ ad tē-
pus p̄manet in altari. in hoc rep̄ntat̄ xp̄i p̄uersatō
Et etiā q̄a hic desinit esse q̄d fuit. in hoc rep̄ntat̄ xp̄i
passio et mors amara. **P**rimū fit p̄ p̄secrationē, &
p̄ reservationē, et p̄ sūptionē. De q̄bus plura dici
possent: que huic breuitati contrariant̄.

Quarto est aduertendū q̄ hoc venerabile sac̄-
mentū institutū est in suffragiū nr̄e īfirmita-
tis: p̄pter qđ tradit̄ sub sp̄ibus cibi et potus corpa-
lis. vñ oēm effectū quē cibus & potus material̄ fa-
cit, q̄tū ad vitā corpālē, sc̄z q̄ sustētat, auget, repat
& delectat: hoc totū facit hoc sac̄mentū q̄tū ad vi-
tā sp̄ualē. & ideo dñs dicit. **C**aro mea vere ē cibus
& sanguis meus vere ē potus. **E**t sicut vita corpa-
lis nō pōt subsistere absq̄ alimēto corpali: sic nec
vita sp̄ualis absq̄ cibo sp̄uali. Pro quo ē notandū
ut plenius intelligat̄ ista materia suauissima & sa-
luberrima: q̄ nr̄a sp̄ualis mors ē carētia diuīe gr̄e
in q̄ om̄s p̄cipimur & nascimur: p̄pter pctm̄ p̄ni
parētis. s̄m q̄ psal. dicit. Ecce ei in iniquitatib⁹ p̄ce-
ptus sū. **E**t apls. Om̄s nascimur filii ire. & ab hac
morte liberamur p̄ baptis̄mū, in quo p̄fer̄ nobis
gr̄a dei. & extūc vocamur filii dei, aīci dei, & here-
des regni celestis: & ista gr̄a vocat̄, & ē vita sp̄ualis
anīe, quā nemo pōt ab ea tollere: neq̄ aliquo mō
eā pdere: nisi ipsa velit. hoc aliter solet dici, nisi p̄
pctm̄ mortale: q̄ si eā pdiderit, tūc adhuc non d̄
despare. q̄a pōt eā recuperare p̄ sac̄mentū p̄niē. &
quocūq̄ mō aīa renascit̄, si vult viua p̄manere: op-
tet eā sollicitā esse ne denuo in mortē corruat. q̄a
infinita picula & hostes capitales h̄z, tā int⁹ q̄ etiā
foris. insup & ip̄a adhuc īfirma & debilis ē valde.
sic illi q̄ nouit̄ nascunt̄ ul̄ ab aliq̄ mortali īfirmita-
te p̄ualuerūt indigēt maxia cura, & sollicitudine:

nec se iuuare pnt donec crescāt & plene sanētur.
Hoc aut totū spūalr fieri hz, p h̄ sacmētū dignissi-
mū eukaristie, p qd aīa veracit̄ efficit̄ ḡtiosa, fortis
& sana tāq̄ p cibū optimū. **E**t dat̄ exēplū de aliq̄
q sp comedit carnes: ille efficit̄ carnal, aut q sp bi-
bit aquā, ille efficit̄ aque⁹. sic q sp comedit & bibit
xp̄m ī h̄ sacmēto, ille efficit̄ pfect⁹ xp̄ian⁹. crescēs
quotidie ī grā: d. nec tādē pficiat̄ ī glā. hz aut iste
cib⁹ spūal h̄vltra oēs alios cibos q oīo n̄ mutat̄: s̄
mutat sumentē ī se p gratiosā vnionē, sic vnif̄ nu-
trimētū nutrito. **E**t ista nutritio spūal ē pncipalis
effect⁹ hui⁹ sacmēti, q̄tū ē ex vi sacmēti, nec alī cōi-
cari pōt: s̄ tm̄mō hz eā q sacmētū digne sumit ut
clare p̄ de cibo corpali q nō pdest nisi māducanti
ip̄m. **S**ed q̄ istud sacmētū hzvltra oīa alia sacra-
mēta, qd n̄ solū ē sacmētū: sed etiā sacrificiū. ideo
hz singlarē quādā efficacīā vltrā rōem sacmēti q
aliis cōicari pōt. nec alicui pdest, nisi p quo offert̄,
aut sacrificat̄. **Q**d silr ad oclm clare p̄ de q̄cunq̄
alia oblatiōe, q̄ p aliis fieri pōt a quocūq̄: & illi so-
livel illis pdest, p quo uel qbus offert̄. **E**t utrūq̄ ce-
dit in suffragiū nr̄e infirmitatis. tā sacramentū q̄
suffragiū. **D**e qbus aliq̄ adhuc annotare expedit.
q̄a multū sūt necessaria & plures inueniunt̄ pbri-
minus bñ informati de his, qd utiq̄ valde ē piclō-
sum. neq̄ excusari possunt de huiusmōi ignoran-
tia: cū hec scire teneant̄. & terribiliter minatur eis
dñs per pphetam dicens. Ignorans ignorabit̄.

Quinto igitur est aduertendum: quod sicut iam dictum
est, eucharistia sub ratione sacramenti predestinatur illi tamen
qui ea digne sumit. et operatur in anima spiritualiter, quod est cibum
& potus in corpore materialiter. **N**ota quod corporalia habent
similitudinem ad spiritualia. et ideo anima hominis qui non potest percipere
spiritualia: trahendus est per corporalia, & ista exteriora: ad spiritualia et interiora. sicut trahitur cecus ad
manum. et ista est ratio quare omnia sacramenta per sensibilia
quodam traduntur, in quibus tamen diuina gratia occulte operatur.
sicut sacra scriptura res spirituales nobis describit per
similitudines rerum sensibilium: ut sic veniamus in cogni-
tionem spiritualium. Ista est ordinatio diuine sapientie, quae
unicuique rei prouidet secundum modum suum. **H**oc enim maxi-
me ad sapientem pertinet, ut scilicet primo diligenter exami-
net illum quem vult informare quid scit, & quid nescit
quatenus per illa quae scit ducat eum in cognitionem illorum quae
nescit. **S**icut qui vult aliquem prouocare ad amandum se:
dat sibi aliquod munus in quo maxime ille delectari so-
let, cuius amicitiam desiderat. **S**ic saluator noster videns
hominem errare, in consideratione & appetitu creaturarum
& nimis alienatum a suo creatore et saluatore: pro-
posuit sibi species notissimas et gratissimas, et necessa-
rias, quas nullo pacto ignorare, contempnere vel obli-
uisci poterit: sub quibus inuisibilem gratiam, et spiritualia
carismata abscondit. per quae facillime homo adiuuatur, re-
uocatur, et admonetur: ut suum creatorem & saluatorem
agnoscat et ex corde diligat, nec ab eo unquam rece-
dat. Hec est magna gratia quam ipsum sacramentum ve-

nerabile opaf in eo qui illud digne sumit. vnde &
eukaristia nūcupaf, id est bona grā. Primo igitur
causat in hoīe cognitionē dei magis & magis. qā
nō de nouo, alioquin qui nullā haberet cognitio-
nem dei: grauitē peccaret si accederet. Et hoc re-
pntant nobis spēs ille sacramētales, scilicet panis
et vini. nihil enī nobis nocius cibo et potu quibus
quotidie vescimur, nec de re aliq sic sollicite inqui-
rimus, sicut de q̄litate eorū, q̄ intra nos sumimus
quia ex his depēdet vita nra. Et sic syllogisandū ē
de isto cibo spūali, q̄ notissimus efficiat illis q̄ ipm
digne et freq̄nter sumūt. & generat sollicitudinē
illā scām in aīa ut sp̄ illū amplius scire p̄cupiscant
et sobrie, ac reuerēter discutiāt, quid et q̄le et quā-
tum sit quod tractant. vñ et ob hoc dicif panis vi-
te et intellectus quo iusti hic in via et illic in patria
cibanf et illuminanf. Ecce supius dictū est q̄ hoc
sacramētum repntat meōriā diuinitatis. hic autē
supaddif q̄ etiā causat notitiā diuinitatis ī digne
sumētibus. Hoc aut nō posset nisi esset panis viu⁹
et intellectualis de celo descendens. hec enī tā ex-
cellēter magna sūt: ut ea nemo xpō inferior opa-
ri p̄ualeat. quia nemo nouit prēm nisi fili⁹, & cui
filius voluit reuelare. Scdo causat hoc sacramētū
in aīa gratitudinē siue cōplacētiā quādā inter de-
um et se: ut mutuo sibi cōplaceāt, ac se inuicē dili-
gant. Qd iterū spēs isti sacmētales nobis indicāt.
Bonus nāq̄ cibus gratus est hoī valde, & diligibil

b.i.

et puocat appetitū & delectabilr sumit. Pariformi
ter ista spūalis refectio. q̄a optima est: ideo gratif
sima ē & maxie puocat affectū hūanū ad amandū
deū. **D**eus autē diligit diligētes se. quare sequit̄ q̄
maxia delectatio generat̄ in sūptione hac spūali:
ppter mutuā caritatem ad inuicē. vnde dñs dicit
Qui māducat me: & ipse viuet ppter me. **T**ertio
hoc sacramentū nostrā necessitatē & indigentiam
supplet spūaliter. quia sustentat & roborat nostrā
infirmatē, auget nostrā paruitatē, & reparat no-
strā mortalitatē. **E**t hec s̄l̄r clare representant̄ per
species sacramentales. quia panis & vinū corpus
lassū fortificant ad laborandū. paruulū nutriunt
ad incrementū. & famelicū refocillāt cōtra mortē
Sic istud sacramentū p̄mo sustētat aīam ne defi-
ciat. sc̄do roborat ne succūbat. tertio nutrit ut cre-
scat. quarto p̄seruat ne moriat̄. vnde & dñs dicit.
Nisi māducaueritis carnē filii hoīs, & biberitis ei⁹
sanguinē: nō habebitis vitā in vobis. **Q**uarto hoc
sacramentū causat vnitatē in ecclesia. quia qui di-
gne illud sumit: caritatē āpliorē p̄sequit̄, q̄ oīa fa-
cit esse cōia. **E**t hoc etiā in speciebus sacramentali-
bus palā ostendit̄. quia ex multis granis vnus pa-
nis cōficit̄. & ex multis racemis vinū p̄fluit: sic ex
multis fidelibus virtute huius sacramētī vna ecclā
constat. vnde dñs dicit. **E**go in medio vestrū sum
Itē augustinus. **O** sacramentū pietatis. o signum
vnitatis. vinculū caritatis. **E**x quibus oībus p̄clu-

ditur q̄ hoc venerabile sacramentū est multiplicis
gr̄e collatiuū: & ex seipso habet virtutē gratiam
p̄ferēdi. quia auctor oīs gr̄e iesus xp̄s dñs noster ī
eo p̄tinet qui sicut in mundū visibilr̄ veniēs p̄tulit
mūdo vitā gr̄e: ita in hoīem sacramētalr̄ veniens
vitā gratie operat̄. & eūdē effectū quē passio xp̄i
fecit in mūdo: hoc sacramentū facit in hoīe, nec
aliquis habet gratiā uel habere pōt ante susceptio
nē huius sacramēti, nisi ex aliquali voto ipsius. ¶
p̄ seipsū sicut adulti, uel voto ecclesie sicut paruuli
Et hoc iterū est valde mirabile. quia nemo debet
accedere nisi habeat gratiā: & tñ nemo habet gra
tiā nisi p̄ illud qđ nondū accepit. tāta siquidē ē ef
ficacia virtutis hui⁹ sacramēti q̄ etiā ex voto ipsius
aliqs gratiā p̄sequat̄ p̄ quā spūaliter viuificet̄, q̄ ac
cepta iā digne accedit ut gr̄a augeat̄, & vita spūa
lis p̄ficiat̄: ut scz hō p̄fectus sit in ipso p̄iūctionē
ad deū. **H**oc aut̄ habz actus sacramētal̄is sup̄ actū
virtutis: q̄ in oī actu sacramētal̄i digne pacto ali
qua nouā gr̄a actualiter infundit̄. nō aut̄ in omni
actu virtutis, quā tñ oīs actus virtutis sit meritori
us. & hoc est valde notabile. vnde patet q̄ sit salu
bre sepius cōfiteri & celebrare ceteris paribus. eo
q̄ totiens quotiens, noua gratia infundit̄. **S**ed for
te dicat aliquis simplex sacerdos. **E**go cōi more
soleo me libenter preparare ad celebrandū: & tñ
nunq̄ sentio huiusmōi gratias. ergo timeo q̄ sem
per indigne accedo. **C**ui rñdendū ē: q̄ adhuc mi
b. ii.

rabilius ē q̄ nō solū p̄dicte gr̄e sibi cōferunt: imo
si bona volūate facit qđ in se ē sufficiēter se p̄pa-
rando. tūc quotiēs celebrat: totiēs p̄fert sibi a vero
deo (q̄ nō mētī) eterna gl̄ia, quā tñ oīno nō sentit
Ecce mirabile sup̄ mirabile. Pro cui⁹ intellectu est
sciendū q̄ hic ē multiplex mod⁹ loq̄ndi. quidā di-
cunt q̄ nō est de rōe sac̄mēti, q̄diu p̄ fidē ambula-
mus q̄ hui⁹ gr̄e sentimēta habeamus. Alii dicūt
q̄ nō est ex pte sac̄mēti: sed ex pte nr̄a. q̄a for-
te adhuc min⁹ purgati sumus a fecibus passionū,
et tumultu venialiū: q̄ actualē refectionē sp̄ualis
dulcedinis impediūt, licet nō tollāt augmētū gr̄e
uel caritatis. Et daf̄ exēplū de cibo corpali cui⁹ sa-
por facilr̄ impedit̄: p̄pter impfectionē lingue. ni-
hilominus eq̄ bñ valet ad nutriendū. Alii dicūt q̄
tā ex pte p̄bri sufficiēter se p̄parātis, q̄ etiā ex pte
sac̄ramenti interna deuotio actualr̄ merito sentiri
deberet: put̄ etiā in plurimū p̄tingit. sed nōnunq̄
clemēs dñs ex magna mīa tollit sēsibile deuotōez
a cordibus electorū p̄pter bonū ipsorū: ut āplī p̄fi-
cere studeāt, aut supbiā euitēt, aut loco purgato-
rii illis cedat: q̄ hic debita p̄solatiōe ad tps p̄uātur
aut q̄ christo vicē rependāt, q̄ in oblatiōe quā pro
eis in cruce fecit: derelictus fuit, in tā amara pena
litate. Quid ergo mirū si p̄sbyter qui christū repre-
sentat variis tentatōibus exerceat̄ in oblatione ea-
dem, propter has causas aut alias q̄ diuina pietas
electis suis expedire nouit: varie dona ipsis nō ne

cessaria dispēsat, neq; turbari nimium debēt q̄si ei
nō placeāt opa ista sctā, q̄ ex bona voluntate, licet
arida pcedūt. vñ credendū est q̄ tūc āplius merēt
sicut solet exēplificari de his qui ppriis stipendiis
militāt. vbi pro optima regula dat̄ a sc̄is doctori-
bus ut celebraturus nō tm̄ īterroget, si sibi deuot⁹
appeat recollectus & trāquillus; q̄tū sibi p̄cepta ser-
uauerit dei: et suare pponit si qd in sentimētis su-
auibus ei additū fuerit diuīe largitati gratias agat,
neq; ppriis meritis ascribat: paratus carere q̄n dño
placuit. Insup sciendū: q̄ nōnulli magnā hñt de-
uotionē & p̄tinuā: sed nesciūt, aut nō aduertūt se
hñe deuotionē. sicut cōiter p̄tigit illis q̄ sp̄ in deliti-
is viuūt, putāt se nō deliciose viuere quib⁹ expedit
valde ut aliqñ aduersis tangant̄: q̄tenus vexatio
tribuat eis intellectū ut grati sint. s̄l̄r plures bñ vi-
uunt, et tñ putāt se nō bñ viuere p̄pter aliquā ten-
tationē, ul̄ timorē supfluū. Contigit olī galathis q̄
bus p̄ increpationē apl̄us dicit. **Currebatis bñ.** Ex
quibus elicif̄ vna sp̄s hūilitatis q̄ nō iuxta ppriā
estimationē debet q̄s seipm̄ facile iudicare an de-
uotus sit an nō, uel vtrum bñ viuat aut nō. si bone
volūtatis fuerit: sed sp̄ deo grās agere q̄ tam pie
eū respicit supra q̄ meruit. et non amplius dereli-
ctus est. sicut forte pctā preterita exigūt, q̄ sic sen-
tiunt, nō paruā deuotionē habent. hec dicta sint p̄
qualicunq; consolationē illorū qui nimia scrupulo-
sitate vexantur quando non habent deuotionem.

b. iiii.

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
sensibile trahentē eos ad celebrandū. dixit quidā
notabile verbū. **Q**uā nō sentio deuotionē tūc āpli-
us festino ad celebrandū ut acquirā mihi deuotio-
nē. ueluti frigidus festinare solet ad ignē ut calefi-
at. **E**st etiā p regula tenendū q̄ q̄tūcunq; largiter
cōicans p̄cipit effectus huius venerabilis sacramē-
ti: tñ sp̄ q̄diu hic in fragili carne uiuit ip̄fecte refe-
ctionē hāc sumit & h̄. in futuro aut sc̄z ī statu gl̄e
p̄fecte reficiet̄. qd̄ aut dictū est q̄ etiā effect⁹ hui⁹
sac̄menti sit collocatio gl̄ie sic p̄z. q̄a iā cōicans fa-
ctus est vnū cū xp̄o. & ergo est filius dei p̄ adopti-
onē, sicut ille p̄ naturā. si ergo filius & heres. **Q**d
aut nō statī introducī, hoc nō est ex pte sac̄mēti
sed ex pte sui. q̄a adhuc vinculo carnis hic tenet̄,
quo soluto si p̄fecte vnitus fuerit xp̄o sempiternā
gloriā sine mora p̄cipiet. ut aut p̄fecte vnias̄ d̄z q̄-
diu uiuit sil' cōpati xp̄o quotidie crucē portādo q̄-
tenus postea cū ip̄o sil' gl̄ificet̄: ut apl's dicit.

Exto est aduertendū q̄ sunt plures alii indi-
recti effectus ipsius b̄ndicte eukaristie quos
digne cōicans p̄sequit̄ p̄ quandā concomitātiā
ad effectū principalē, qui effectus etiā nulli alii cōi-
cari possunt: sed tantū manent in sumente sacra-
mentū sicut effectus principalis. **H**uius ratio su-
mitur etiā ex speciebus sacramentalibus & usu ea-
rum. quia bonus cibus & potus principaliter qui-
dē bene nutriunt zc̄. ad bonā autē nutritionē se-
quit̄ cōiter bonus color in facie. pulchri crines in

capite. cutis lenis in corpore toto. & alia filia. Sic
in presenti est filius dicendum. quia enim per hoc sacra-
mentum homo magis unitur deo, per augmentum caritatis.
restat quod efficiatur amicus dei specialis & secretus ac
familiaris. unde quicquid talis amicitia solet genera-
re inter homines suo modo naturali: hoc solet istud sa-
cramentum benedictum causare inter deum & hominem modo
suo gratioso. amicum autem idem est velle & nolle. Igitur
non solum illas magnas gratias supra tactas Christus conferat
digne manducati se, quae sunt simpliciter necessarie ad sa-
lutem: verum etiam alias minores quae sunt de bono esse, quae spe-
ctant ad quandam decentiam, siue ornatum anime. & po-
nuntur contra tres, scilicet dimissio venialium. relaxatio re-
atus pene. & preservatio a peccatis futuris. Ex his plu-
ra alia monilia pulcherrima pullulant quibus Christi spon-
sa, id est anima deuota ornatur. ne maculam uel rugam protra-
hat: sed ut sit tota speciosa sicut liliū inter spinas.
Ex primo modo namque sequitur quod ille decor vultus
quem tumultus venialium sine intermissione fuscare
solet: velimus nolimus per huius sacramenti effi-
caciā reuirescit. Peccata enim venialia decolorant
animam, & fuscā reddunt: ac Christo eius sponso
minus gratā. & secundo anima decoratur sicut crini-
bus pulchris. sponsa enim quae crines non habet sca-
biofa & imunda reputatur. sic anima quādiu pur-
gabilia habet Christo perfecte coniungi non potest.
ideo ipse eam per hoc sacramentum perfecte ab
omni reatu pene mudat. ex tertio anima vestitur &
regitur quasi cute lenissima placidissima & serenissima

b. iiii.

Sponsa enī si pellē habet rugosā, rigidā, et vlcerosa, aspnabilis est: sic aīa q̄diu subiacet variis pcupiscentiis et passionibus, ac aliis motibus turbulētis: in christi amplexus nō admittit̄. et ideo eā per grām huius sacramēti a fomite purgat, et a malis inclinationibus refrigerat et preseruat. ne iterū in pristinam turpitudinē corruat, quatenus sibi iugiter adhereat iā mūdāta, decorata, p̄seruata. **Q**uādo igitur sentimus nos rarius peccatis venialibus subdi: carnalibus motibus agitari, passionibus vrgeri, iracundie facibus succendi, indignatione inquinari, suspicionibus fatigari, impatiētie vitio rotari, iuuenibus desideriis inflāmari, iudiciis temerariis inquietari, ceterisq; quotidianis distractionibus et defectibus substerni: tunc gratias agamus corpori et sanguini saluatoris nostri iesu: qm̄ suū effectū operat̄ in nobis. et quia p̄ hec oīa supradicta promouet̄ hō in amicū dei specialē secretum ac familiarē: ideo plura alia specialia secreta ac familiaria dona nōnunq̄ digne cōmunicans consequit̄, que mihi, ac mihi filibus penitus ignota sūt quare amplius aliquid de his scribere verecundia prohibet. **H**oc tñ addendum est q̄ pro caris suis aut aliis pro quibus volunt fiducialiter intercedere possunt: et crebro facillime exaudiuntur. Item q̄ efficiunt̄ oībus suis inimicis fortiores. iuxta illud. **U**t leones flāmā spirantes: sic ab illa mēsa discedimus, terribiles effecti diabolo, scilicet virtute

christi. Sed forte dicat aliquis. sitanta prestantur
pbro digne celebrati, aut alteri digne cōicanti. mi-
rum est q̄ phibet quidā ppter leuē, aut nullā cul-
pam abstinere a sūptione tā salutaris sacramenti.
et q̄ etiā laici rarius admittunt. **D**icēdū q̄ hoc sit
ad p̄cauendū piculū p̄temptus, siue p̄uipēsionis.
q̄d accidere solet circa quotidiana. et ideo institu-
tus est debitus modus, locus, tps zc. **ad** p̄uocādū
affectū humanū, ut reuerenter se habeat circa tan-
ta mysteria, etiā scīs angelis pauēda. **E**st tñ scien-
dum q̄ spūaliter māducare quotidie pnt. imo se-
pius q̄libet die, videlz desiderādo cōionem ipsam
humilr dicēdo sic. **O** dñe q̄ libenter iam celebrare
uel cōicare si paratus essem: sed quia hoc mihi iā
nō licet: rogo clementiā tuā ut ad me spūaliter ve-
nire digneris, et famelicā aīam reficere, et filia p-
ut deuotio dederit tractādo cordetenus institutio-
nem huius sacramēti, et causā eius, scz xpī passio-
nem. hoc modo cōmunicare sp̄ est securū omni
loco et tpe, & fructuosū. et q̄nq; ampliōrē p̄cipit
effectū q̄ si sacramentaliter cōicaret, licz regulariter
loq̄ndo ipsa sacramēti susceptio plenius inducat
effectū sacramēti q̄ solū desiderii ipsius. **V**n̄ p̄su-
lendū est deuotis et abstractis p̄sonis, ut ad min⁹
semel in ebdomada cōmunicent, nec est laudan-
dum quorundā pastoreꝝ existimatio qui taliū desi-
deria repellūt. utiq; sacramentū medicina est, nec
requirit aī sūptionē sūma p̄fectio q̄ deuota sum-

ptio paulatim introducit. olim in p̄mitiua ecclesia
quotidie fideles cōicabāt. vtiq; nō valet huiusmōi
quorundā pastore dūritia zc.

Septimo est aduertendū q̄ sicut supra tactū
est, hoc sacramentū simul est & sacrificiū &
sacramentū. sed rationē sacrificii habet inquātum
offertur. rationē autē sacramenti inquātū sumi
tur. Et ideo effectū sacramenti habet in eo qui su
mit. de quo iam aliqua dicta sunt. Effectū autē sa
crificii in eo qui offert, uel in his pro quibus offer
tur. de quo iam restant aliqua hic subiungenda.
Et ut verū fatear quantum conicere potero: vix
apud paucos antiquos hec materia reperit̄ expla
nata. Sed moderni doctores, scilicet sanctus tho.
albertus. bonauen. & quidā alii plenius ipsā diluci
dauerūt. Ratio est ut cuidā placet. quia occasio se
non prebuit tunc propter feruorē deuotōnis quā
fideles habuerunt in illis diebus. quia non aspira
bant ad sacramentū propter rationē vtilitatis: sed
caritatis. In his autē diebus nouissimis abundāte
iniquitate, & refrigerescēte caritate: amplius querūt
hoīes que sua sunt. ppter quod pro chdolor mul
ti pbrī reperiuntur, qui paratiores sunt celebrare
ppter vtilitatē sacrificii q̄ propter suauitatē sacra
menti. vbi tñ ceca mente nimis decipiunt̄. si ei di
uinā caritatē preponerēt: vtiq; tpālis vtilitas eis co
piously pueniret. Et sicut nō om̄s euangeliū enun
ciant propter salutē audientiū: sed ppter questū.

ita non om̃s sacrificant ppter honorē diuinū: sed
comodū ppriū. **E**cce quāta mala facit cupiditas vſ
q; adhuc. qđ olī fecit iuidia caypha pilato & syna-
goga illa sathane ut christū filiū dei benedictū vē-
derent & impie occiderent. hoc deinceps operaf
in vasis perditionis vſq; nunc. ut eundē in hoc ve-
nerandissimo sacramēto mercationi exponāt: ac
indignis manibus sacrificare nō expauescunt. &
ut breuiter ad propositū veniamus: fert̃ nōnullos
fuisse ita hac miserabili sue cupiditatis execatos.
ut indifferenter oblationes & elemosinas aut red-
ditus fideiū susciperent. nec quidq; amplius pre-
ter solita suffragia pro ipsis facerent, dicētes hec
uel siliaverba. **C**apiamus quicquid venit, vna mis-
sa melior est q̃ aurū totius mūdi. sufficit semel ce-
lebrare pro oībus. **F**uerunt & alii qui dixerūt mo-
destius quidē: sed nō minus impie fecerūt. **D**ixe-
runt nāq;: pmittamus quidē eis quotcūq; missas
petierint, nos tñ nō obligamur eis. quia misse emi
nō possunt, alioquin symoniaci efficeremur. his
& aliis modis variis ritū ecclesie subuerterūt. **Q**đ
videntes sancti doctores occurrerunt abusioni &
ignauie isti nepharie: materiā hāc declarantes ad
liquidum. ne solita obseruātia pie matris ecclesie
quam spiritus sanctus indefinenter & ineffabiliter
regit oblitaretur. & fundant se cōiter in hac psue-
tudine sollenni quam ecclesia obseruauit semper
vſq; hodie. applicata rōe huius termini sacrificiū

cū allegationibus scripturā et auctoritatibus an-
tiquorū, et quibusdā exēplis fidedignis, et ut in-
troitū habeamus ad plenā huius mere notitiā in-
quirendā. **E**st p̄mo notandū q̄ sicut effect⁹ euka-
ristie sub rōe sacramēti sumit⁹ ex ipsis sp̄ibus sac-
ramentalibus: ita effectus eiusdē inq̄tū est sacrificiū
accipi debet s̄l̄r ex aliquo corpali et nobis notissi-
mo p̄ncipio, sine opatōe exteriori, p̄ cuius similitudi-
nem ducamur in cognitōnē sp̄ualiū, qđ est cōe oī-
bus sacramētis et sacrificiis. **S**icut enī aq̄ lauat sor-
des corpis: ita baptism⁹ qui p̄ aquā exhibet⁹ lauat
sordes aīe, id est pctā. **E**t sicut panis et vinū nutrit
corpus: sic sacramentū altaris sub rōe sacramēti,
qđ sub sp̄ibus panis et vini p̄tinet⁹ nutrit aīam. p̄a-
riformiter sicut munus uel opus gratū placat ho-
minē cui impendit⁹: ita sacrificiū altaris qđ in spe-
cie muneris et corporalis opationis p̄fici⁹, placat
deum cui offertur. **S**acrificiū enī dicit⁹ quasi sacrū
factū in honorē soli deo debitū, cū aliqua sollemni-
tate ad eum placandū. et hec est propria acceptio
huius termini sicut in proposito vtimur eo gene-
raliter. tñ sacrificiū pōt dici quicquid fit ad hono-
rem dei, siue sp̄ualiter siue corpalliter. iuxta illud.
Sacrificiū deo spūs zc. **E**t sicut duo sūt modi mā-
ducandi, scilicet sacramētalīs et sp̄ualis: sic etiam
sunt duo modi sacrificādi, scilicet sollēnis siue ex-
terior, qui non debet nisi vno mō fieri. sicut de sa-
cramēto dictū est. alius est sp̄ualis siue interior, q̄

oī loco et tpe fieri debet. iux̄ illud. **O**ī tpe benedic
deū. et illud optz sp̄ orare et nunq̄ deficere. Item
b̄ndic dño in oī loco dñatiōis eius zc̄. **A**pplica cō
seq̄nter sicut sup̄. **Q**uō scz p̄mus modus ē cū pe-
riculo: q̄a pōt indigne fieri. scd̄us p̄ sit secure. ni-
hilominus ip̄m sacrificiū realit̄ exhibitū cū debita
cordis cōpunctiōe, p̄fectius est, et plus ipetrat. **E**t
sicut p̄secratio nō pōt fieri nisi p̄ sacerdotē: sic nec
imolatio. **F**ideles aut̄ utrāq̄ participāt: ecce iā ha-
bemus fūdamentū, siue p̄ncipiū ex quo vlt̄er⁹ p̄-
cedere possumus. docemur nāq̄ p̄ ista exteriora
et corpalia: q̄liter interiora et sp̄ualia ordinare de-
bemus. et hoc valde est nobis p̄naturale et suaue.
q̄a oīs n̄ra cognitio a sensu initiū habet. **V**n̄ sicut
ad oculū videmus: q̄ q̄ est in grā alicuius p̄ncipis
ille solet sibi p̄pinare aliqd̄ carū munus, uel exhi-
bere aliqd̄ gratū obsequiū: ut in gratia eius p̄ma-
neat, ac magis crescat. **E**t ita. nā si ille p̄nceps vir-
tuosus est: tūc ab amico suo gratāter ista recipit.
quia videt bonā volūtātē suā: et multa maiora si-
bi reddit, et maxia p̄mittit in futurū. **I**n sup̄ si ali-
quid sibi debet libēter dimittit: et totū relaxat q̄c-
quid illud est p̄pter feruentē amorē quē in eo p̄si-
derat. p̄uidet ei etiā de oībus necessariis, et ab ini-
micis defēdit: nec qd̄ ei negat q̄cūq̄ iuste ac pie
desiderauerit. **E**t quanto crebrius hmōi munera
l' obsega p̄stiterit, cū mīore tñ studio placēdi: gra-
tus quidem est. minus tamen impetrat, et minus

ei dimittit, si debito obnoxius teneatur. Si tertius adhuc minus diligit: minus etiā impetrat. si quartus ultra hūc adhuc in minore amicitia fuerit, etiā secundum hoc recipiet. & sic de omnibus aliis pari modo erit iudicandū. principes ei virtuosius magis affectū pensant q̄ donū. Nihilominus tū ppter in natā sibi pbitatē neminē aspiciant, q̄tuncūq; etiā parū obsequii aut dilectōis impēderit, nec eos quos aliquo mō beniuolos p̄siderāt (etiā si nihil hnt) irremuneratos abire sinūt. Contingit etiā nōnunq; q̄ amici huius nō pnt venire ad presentia principis: ita q̄ p nuntios mittere optet q̄ libenter ei p̄p̄narent, tunc si nūtiū bonus & fidelis est: multū p̄fert ad gratiā impetrādā. si malus nihilominus p̄nceps ppter caritatē mittētis gratāter recipit. Si aut infidelis fuerit nūtiū & fur, & nō presentat: tūc multiplex dānū sepe mittens incurrit, q̄uis gratiā p̄ncipis non admittat furtū suspendiū non effugiet. Si r̄ & malus nuntius offerendo gratū munus aliis gratiā, & sibi ipsi q̄nq; patibulū pcurat. dicēte p̄ncipe munus reseruate: sed portitorē suspēdite. q̄a impius est. Per hec aut filia optz nos deuenire in cognitionē eorū q̄ nō videmus, aut non intelligimus. Potestas enī & status huius mūdi a deo est. exēplatus ab illa supna curia, cuius cōditor & gubernator deus est. Applicando igit p̄adigma nostrū ad materiā presentē dicimus q̄ p̄nceps virtuosus dñs deus est. amici eius qui nondū ad faciē

eius puenire pnt boni sunt christiani. Quorū qui
dam pfecti sunt. quidā impfecti in caritate. mun⁹
tñ qđ offerūt cū grato obsequio: sacrificiū altaris
est cū opibus mīe & aliis virtutū exercitiis. Nuncii
qui illud deferunt sunt p̄sbyteri / qui si in caritate
sunt: multū p̄sunt propter orōnes & deuota desir-
deria. si nō tñ celebrant tūc alius p̄sunt: & sibiip̄s
nocent. si celebrare negligūt p̄ his quorū debitores
sunt: tūc tā sibiip̄s q̄ etiā illis multipliciter nocēt
& quia in seruitio tanto indigne & infidelr agunt
certa dānatio eis proueniet a iusto iudice, nisi in
hac vita misericordiā consequant̄.

Octauo est aduertendū pro ampliori declara-
tione premissorū: q̄ quāuis ecclesia non ha-
bet nisi hoc vnū sacrificiū: tamen melius prouisa
est q̄ olim fuit synagoga que plura habuit. & hoc
propter tria que in donariis placatiuis maxime at-
tendi solet. Primo propter ipsius preciositatē & di-
gnitatē. secundo propter ipsius vtilitatē & cōmo-
ditatem. tertio propter ipsius efficaciam & virtuo-
sitatē. Hec nanq; reddunt quodlibet munus ac-
ceptum. & per consequēs placatiuū. primo istud
venerandū sacrificium preciosius & dignius ē, q̄
omnia sacrificia legalia. quia in eo continetur ve-
rus filius dei & filius virginis marie christus iesus
rex regum & dominus dominantū: & passio eius
representata. quare non solum est gratum p̄pter

deuotionē offerentis, sicut illa: sed etiā gratissimū
ppter seipm. neq; vnq; de isto dici potuit sacrifici-
um et oblationē nolūsti, aut nō placuerūt tibi zc
sicut de illis scriptū legimus. **S**cdo ē cōmodius &
utilius q̄ oīa illa. hoc patet. nā ritus eius modestis-
simus est: sine oī g̃uitate. mūdissimus: sine oī im-
purity. facilimus: sine oī difficultate. simplicissi-
mus: sine oī curiositate: ecce quā cōmodū est. di-
citur ei cōmodū q̄si cōmodo datū. **V**sus eius eti-
am utilissimus est: q̄a cum sit minime p̄ciositatis
quo ad materiam. et minime difficultatis quo ad
exercitiū, ac minime sollicitudinis quo ad p̄parati-
onē. tñ oībus illis añferē q̄ fuerūt valde p̄ciosa op-
osa et curiosa. q̄re etiā dicunt graue iugū qd non
potuerūt portare patres illi, licet cōueniēter fuerit
impositū dure cervici. reuera nō pnt fideles p̄que-
ri de hoc sacrificio, et dicere quid tētatis impone-
re iugū grauissimū in hūeros nostros, qd nobis p̄-
desse non poterit. sed magis grās toto corde aga-
mus dño piūssimo, qui suauissimū meōriale & mu-
nus peculiare, ac solaciū spāle nobis in hoc sacrifi-
cio reliquit quo salubriter vti possumus ad oīa q̄
nostre saluti expediūt. **T**ertio istud sacrificiū vene-
randū est maioris efficacie et virtuositatis ad pla-
candū et impetrandū, q̄ tota illa grādissima p̄geri-
es legaliū victimarū. **H**oc apls aperte dicit ro. viii
Qui etiā pprio filio suo nō pepercit: sed p nobis
oībus tradidit illū. **Q**uomō non etiā cū illo nobis

oia donauit: ipse nāq; cum lachrymis et clamore
valido offerens semetipm: exauditus est p sui re-
uerentia, et factus est omibus obtēperantibus sibi
causa salutis. qre iā nihil dānatiōis aut despātiōis
siue pusillanimitatis aut diffidētie est his qui sunt
in christo iesu. Hec sunt nobis maxie cōsolatoria
& iocunda: qdiu enī in hac lachrymarū valle su-
mus, nō sic sumus oīpotentes aut oīsciētes, sicut
sumus oīuolentes. Multa siquidē volumus: sed
pauca scimus: et adhuc minus possum⁹. Et ideo
si non haberemus informantē et adiuuantē inter
tot & tanta pericula, nihil restaret nisi despare. s;
in hoc sūme p̄solamur, qd aliquid possum⁹ p gra-
tiam bonevolūtatis facere, per qd meremur illud
adipisci qd ex nobis nō haberem⁹, sciremus, aut
possemus. Hoc aut fit p huius salutaris hostie im-
molationē. nā omia que iuste aut pie a deo possu-
mus petere: p eā possumus efficaciter impetrare.
de hoc nullo modo est dubitandū, alioquin nō ha-
beremus rectā fidē. Sicut enī sacramēta efficiunt
quod significant: ita etiam sacrificia efficiunt qd
significant. proprium autem sacrificiorum signi-
ficatū, est qd deus per ea placatur. igitur si rite ex-
hibentur verissime deum placant, deum honorifi-
cant, deum ad clementiā prouocant: & nobis qd
petimus impetrant. Quod si alia minora sacrifi-
cia hoc potuerunt: quantomagis illud excellentis-
simū quo nullū aliud nedū est: s; nec esse poterit

c. i.

dignius. **S**ed forte dicat quis, q̄ est digna p̄paratō
ad rite sacrificandū? R̄ndetur q̄ eadē que est ad ri
te cōicandū. **S**i vis digne sacrificare: stude digne
cōicare. & ecōtra. nihilominus vltra rationē sacra
mēti hoc habet sacrificiū speciale: q̄ illis, p̄ quibus
offertur impetrat p̄tritionē, si in mortalibus peccā
tis sint: dū tñ ipsi nō ponant obicē grē. sacramen
tum aut̄ sp̄ obest indigne cōicantibus. **Q**uerit̄ eti
am q̄ sunt illa sp̄aliter p̄ quibus solet ecclesia sacri
ficare? R̄ndetur q̄ p̄ illis pro quibus solet orare. ut
clāre patet in officio misse & in canone, vbi orōes
precedūt & sacrificiū subsequit̄. **E**t iterū orōes q̄
dam supponunt̄ q̄si p̄ grā & actione & p̄firmatiōe
illorū q̄ iam p̄secuti sumus. **O**ramus aut̄ cōiter lo
quendo pro duobus, sc̄z pro bonis cōsequēdis. et
pro malis remouēdis. **I**nsup oramus ut bona col
lata nobis multiplicent̄ & conseruent̄. **B**ona aut̄
sunt duplicia, scilz corporalia & sp̄ualia, siue tp̄alia
& eternalia. aut exteriora et interiora, que oīa no
bis a dño dari petimus. **C**orporalia sūt sanitas, p̄
speritas, pax, tēperatus aer, fructus terre, domus,
vestimentū, cibus, potus, & oīa alia que ad huma
nā necessitatē, vtilitatē, ac honestatē ptinēt, p̄ qui
bus orat ecclesia & sacrificat. quia nō possumus si
ne his viuere in hoc fragili corpe. iuxta illud sapiē
tis. da victui necessaria. **B**ona sp̄ualia sūt duo, sc̄z
gratia & gloria. ad gratiā ptinent om̄s virtutes, do
na sp̄s sancti, & alia filia. ad gloriā ptinet visio dei

societas sanctorum & glorificatio corporis zc. Secun-
do petimus p malis remouendis q̄ sunt in dupli-
ci differentia. quia quoddā est malū culpe: ut pec-
cata & vitia. quoddā pene, et hoc dupliciter, aut eter-
ne ut infernus. aut tp̄alis: ut multiplex afflictio, i-
firmitas, bella, pestilētie, caristie, purgatoriū, et silia
pro quibus oībus amouendis & mitigādis & auer-
tendis sancta mater ecclesia orare & sacrificare so-
let. & ad hoc habet aptissimas preces & collectas &
informationes in officio suo per circulū anni sem-
per concludēdo in christi noīe. quia etiā sp̄ exau-
ditur ad salutē. qui aliter petit nō fidelis orat: sed
gētiliter postulare videt. & si exaudis magis cedit
sibi in periculū q̄ suffragiū. Ex quibus patet q̄ q̄-
cunq; per hoc sacrificiū impetramus: secure acci-
pimus. q̄n etiā ad votū nō exaudimur, tūc nequa-
q̄ estimare debemus nos repulso: sed p̄stanter te-
nere hoc melius nobis esse negatū. Et hec ē valde
magna grā: q̄n nō dat qd̄ obesse posset. sicut pius
pater puero cultellū tradere nō vult: ne se ledat.

Nono est aduertendū q̄ sit salubre sacras ho-
stias imolare: quod ex iam dictis clare patet
Vnde consulendū est vniuersis fidelibus cuiuscū-
q; status aut conditionis, siue peccatoribus siue iu-
stis: q̄ diligenter pcurent pro se missas fieri si pos-
sunt. si non habeant sacerdotem aut solatium su-
stentandi ipsū: tunc libenter audiant diuina cum
bona voluntate, & sufficit dño. dicentes hec aut

C.ii.

filia. Tu dñe mīarū q̄ vniuersa scis anteq̄ fiant. tu
nōsti cor meū q̄libēter tibi hoc dignissimū sacrifi-
ciū placatiōis imolarē, si facultas adesset. sed quia
mihi nō dedisti vñ hoc possim: idcirco cum pia fi-
ducia offero qđ habeo, bonā videlz volūtātē. rogās
īmensā clementiā tuā: ut affectū p̄ effectu suscipi-
as, & mihi in his piculis aut tribulatiōibus succur-
ras, aut tali uel tali amico meo viuo siue defuncto
zē. put res postulat, & deuotio suggesserit. **Et** si
hoc in fide fecerit: īpossibile ē eū nō exaudiri. qm̄
deus q̄ nō mētī hoc sibi dabit qđ postulat, qui qđ
sibi nouerit meli⁹: tm̄modo assit fides, & oīa erūt
plana. **Mirū** est q̄ hūanū cor tā tardū est ad fidē,
vbi tot habz pignora diuine legalitatis, scz scriptu-
ram veridicā, martyres, p̄fessores innumerabiles,
quotidianā expientiā: ac bñficia magna oībus cō-
munia. de hoc in p̄phetis dñs plurimū conquerit̄
q̄ cū oībus modis querat occasionē benefaciendi
nobis, tñ vix reperitur aliquis qui plene audeat se
sibi cōmittere. & hoc plurimū sibi placet q̄ bene-
de ipso sentiamus, et fiducialiter ad ipsum curra-
mus, siue in prosperis, siue in aduersis. In prospe-
ris grās agendo, et sancti iob exemplo ac aliorum
antiquorū iustorū hostias pacificas offerendo. hec
aut similia deuoto corde dicendo. **Profiteor** corā
te largissime creator vniuersorū: q̄ de manu tua
cuncta que habeo mihi prouenerūt. idcirco de tu-
is donis offero tibi sacrificiū laudis per manus sa-

cerdotū tuorū hūiliter grās agens bonitati tue, ac
supplicās: ut doceas me ita tpālibus vti: q̄tenus p
ea merear puenire ad eterna zc. In aduersis ope;
postulādo ne deficiamus. ita dicēdo, aut filia. **Do**
mine clementissime tu nosti q̄ nō est in me tanta
fortitudo ut me de his periculis eruere possim. id
circo tibi offero sacrificiū istud gratissimū: rogans
te ut mihi subuenire digneris ī his etiā et ī oībus,
ac clementer liberare q̄tenus hoc bñficio tarditas
mea puocata, nullū aliū p̄ter te querat p̄solatorē &
p̄tectorē. In hunc modū aut p̄similē poterit quis
dirigere intētionē suā, p̄ se aut aliis in omībus iu
stis et piis causis: et absq; dubio sentiet auxiliū in
tpe oportuno. **D**e hoc etiā q̄ plurima sunt exēpla
q̄liter quidā a variis piculis sunt preseruati, quidā
liberati, quidā plura bona p̄secuti: more ātiquorū
patrū. Refert beatus greg. de quodā captiuo, cui⁹
vincula totiens soluebanť in carcere: quotiēs pro
eo salutaris hostia ab vxore imolata fuerat. Item
de alio quodā in rupe concluso qui mirabiliter pa
stus fuit per plures dies virtute huius sacrificii qđ
singulis diebus pro ip̄o tanq̄ mortuo vxor sua ob
tulit. qui tandē viuus extractus cuncta enarrauit.
similiter nōnulli percussi sunt a tonitruo & fulmi
ne. illis tamen preseruatis super quos sacerdotā
lis venit oratio, ul' in fine misse benedictio. **A**lii in
mari, in fluctibus, in bellis, in peregrinatiōibus, ac
aliis euentibus p̄fecerūt huius sacrificii ope adiuti

c. iiii

vbi alii dāna & picula p̄lma ptulerunt. Sed quis
finis esset si cuncta narrare vellē q̄ de hac materia
scripta reppim⁹. Quicūq; etiā aliqd magnū opus
inchoare siue aliquē grandē causā tractare volue-
rit: sp̄ in sui auxiliū & p̄siliū querat suffragiū huius
b̄ndicti sacrificii cū plana fide. & diriget salubriter
in oībus. Hoc habemus singl̄are in hoc sacrificio
q̄ p̄stātissima fide possumus ad ipsū orare sic aut
silr̄ dicēdo. O tu latens veritas. o tu tectamaiestas
o tu occulta bonitas: tibi hūiliter reuelo causā me-
am. exaudi p̄picius: certe teneris ex promisso. ut
quid nos ad fidē & orandū prouocas, si iuuare &
audire nolueris? Absit hoc a te. Et quia sic iussisti
ut in te spem nostrā ponamus teq; p̄ri offeramus
qm̄ quicquid ab eo petierimus in nomie tuo fiet
nobis. Ecce qd̄ iussisti iux̄ modulū nostrū facim⁹.
Tu igit̄ p̄ssime saluator reddere ne differas qd̄ p̄-
misisti zc̄. putv̄nctio docuerit in hūc modū plu-
res sancti ab eo mirāda impetrarūt: clamantes in
fortitudine quasi vim faciendo. qd̄ misericordissi-
mo dño plurimū placet iuxta euangelicā pabolā.
de iudice iniquo, qui nec deū timebat, nec hoīes
reuerēbas: tñ propter molestiā vidue victus fuit.

Decimo est aduertendū q̄ sacrificiū veneran-
dū altaris vltra iam dicta etiā habet vim satis-
factiua, aut effectū precii satisfactiui. quia sicut pe-
cunia satisfacimus creditoribus nostris: ita p̄ obla-
tionē huius sacrificii satisfacimus deo p̄ multis de

bitis nostris. Sumus autē quadrupl̄ deo debitores. p̄
mo quia nos creauit. sc̄do quia nos redemit. ter-
tio quia vitā eternā pmisit. q̄rto quia multipl̄ euz
offendimus. Et si p̄ quolibet istorū nos ei totaliter
daremus quid nisi q̄tū est. Ecce habemus ad ma-
nū cui fiducialiter dicere possumus. Dñe vim pati
or r̄nde pro me. tu sufficis pro oībus & singulis, te
ipsū: tibi ipsi sacrificamus mō quodā mirabili. te
ipm̄ p̄ri tuo & spūi s̄cto reddimus p̄ infinitis debi-
tis n̄ris. vñ si hoc p̄fecto corde fecerimus satis est
nec vltra a nobis aliqd̄ req̄rē. Sed q̄ vera p̄fectio
paucissimorū est. ideo p̄ informatiōe & p̄salatiōe i-
p̄fectorū necesse est hic aliquid plus ānotare. Vñ
notandū q̄ si satisfactio debet esse iusta: tūc optet
q̄ fiat de p̄prio, alioquin nihil valet. Nō enī possū
de alienis bonis satisfacere creditorib⁹ meis. Et er-
go si debemus p̄ imolationē huius sacrificiū iuste
satisfacere deo: oportet dicere q̄ istud sacrificiū ē
nostrū. & bene dicit̄ & mirabiliter dicit̄. neq̄ āgeli
id dicere audent quō nos. ergo mirabilr̄: sed tñ ve-
rissime dicit̄. Si querit̄ quo iure? r̄ndet̄ q̄ neq̄ iu-
re creationis, neq̄ iure redēptionis, aut emptiōis,
aut aliquo alio iure cōmutationis ciuilis uel cano-
nice. quia s̄m om̄es hos modos ipse possidet nos
velim⁹ nolim⁹. neq̄ ei ipsū creauimus aut redemi-
mus: s̄ ipse nos. q̄re optet dicere q̄ iure donatio-
nis. & hoc verū ē. q̄a gratuita caritate seipsū dona-
uit nobis. Ecce mirabile. Possidemus possessorē

c. iiii.

nostrū. **D**edit seipm nobis q creauit nos. **A**d hoc
aut nobis aliquid dat ut fiat nostrū, & a nobis ha-
beat. **H**abere aut dicimur illud quo libere possu-
mus uti uel frui ut volumus. et ergo p̄stater tenen-
dū est q̄ p̄ debitis nostris iustissime dño deo satis-
facere possum⁹ p̄ istud sacrificiū. q̄a veraciter no-
strū est. **E**t q̄a dignissimū est, ideo nō est nobis for-
midandū q̄si nō possit sufficere. **E**st ei p̄ciosissima
res q̄ vnq̄ fuit aut erit. **Q**uō aut p̄ debito creatiōis
redēptiōis, aut multiplicis gr̄e: satisfacimus deo p̄
ipsū q̄si gr̄as agendo ex caritate p̄fecta: p̄ quā fit
plena possessio eius supra dictū ē. sed quia hoc ra-
rū est eo q̄ nō sit hō sup terrā qui nō peccet saltē
venialiter: & in multis offendim⁹ om̄s. **I**deo nūc
sequit̄ aliquid dicendū de q̄rto debito, videlz mul-
tiplicis offense. **E**st etiā supra dictū quō p̄ hoc sa-
crificiū impetrať gratia p̄tritionis p̄ quā delentur
mortalia. similiter quō remittunt̄ venialia. & sic
restat solū dicendū de satisfactione penali pro pec-
catis, que habz fieri per hoc sacrificiū. **E**t ut plane
istud intelligatur, iterū datur exemplū de princi-
pe virtuoso iusto & pio q̄ aliquē criminōsū hoīem
ad gratiā suscipit ex pietate ut nō occidat̄ put me-
ruit. **S**up addit etiā ei victū et vestitū & alia neces-
saria, nihilomin⁹ tñ ex iustitia imponit sibi aliquā
penā ad tps quā sustinere ipsū oportet nisi aliū de
habeat vñ satisfaciāt. **S**icut dñs deus clemēter pec-
catorē p̄pter penitentiā ad gratiā suscipit & ei gra-

tiā p̄seruatiuā largit̄, ne iterū in pctā corruat, & a
lia dona plurima: tñ satisfactiōē penalē ab eo re-
quirit exigente iustitia, quā hic aut in futuro ipsū
exsoluere necesse est, nisi p̄ aliū satisfaciat diuine
iustitie p̄ eo. Pariformiter sicut idē princeps dile-
ctos & fideles seruos suos p̄ modica offensa non
abicit: tñ eos corripit & castigat: ita dñs deus ele-
ctos suos qui iā in gratia sunt p̄pter venialia non
dānat. tñ iuxta quantitātē delicti, etiā p̄ minimis,
aut hic aut in purgatorio punit si satisfacere negli-
gunt, eo q̄ nullū malū manebit impunitū: sicut
nec vllū bonū irremuneratū. Prouidit autē salua-
tor noster ecclesie sue de multis adiutoriis & opi-
bus satisfactoriis, q̄ faciliter p̄nt ab vnoquoq; fieri
in hac vita p̄ que grauissime ille pene & horren-
di cruciatus purgatorii aut minuunt̄, uel abreuian-
tur, aut certe totaliter excludunt̄. sicut sunt ieiuni-
um, oratio, elemosine, pegrinatiōes, indulgētie zc̄
similia. & sup̄ oīa missarū celebratio, ī quibus hoc
dignissimū sacrificiū offert̄. qđ ratione passionis
christi quā representat: est sūme expiatiui debite
pene, hic aut in futuro exsoluende. Et sic patet q̄
sacrificiū istud bñdictū nō solū placat: sed etiā im-
petrat. & nedū impetrat: sed etiā satisfacit. Nam
placat diuinā maiestātē ut culpā dimittat. puocat
diuinā mīam ut grām p̄ferat. inclinat diuinā iusti-
tiam ut penā remittat: & merito. qm̄ cū sit gratis-
simū: ideo maxie impetrat. & cū sit p̄ciosissimū:

ideo maxie satisfacit. **S**3 forte dicat quis. si hec ita
sunt: qre ergo vna missa non sufficit ad deletionē
totalis pene oīm fideiū, aut certe cuiuslibet vna p oī
moda ablutione debite pene, etiā qtecunq; **Dicē-**
dū ad p̄mū q̄ quis meritū passionis christi plenif
sime sufficiat: tñ diuina sapiētia ita ordinauit q̄ q
libet debet aliquid facere pro seipō. sicut etiā ī na
turalibus apte videmus q̄ oīa viuentia sollicita sūt
pro sui p̄seruatione & saluatione: quis deus eq; faci
liter vniuersis prouideret. neq; indigeret hmoi co
operatione creaturarū: tñ hoc nō facit ne vacua sint
opera sapiētie ipsius. ita etiā meritū christi copio
sissimū nō prodest alicui: nisi ei se applicauerit p
fidē & caritatē. **A**d scdm est dicendū q̄ certe vna
missa sufficeret vni, imo supersufficeret. quantū
est ex parte sacrificii. sed plerunq; aliter contingit
hoc est ex parte hoīs nō sufficiēter applicati faciē
do quod in se est. Et dat̄ exemplū de p̄ncipe ape
riente thesaurū suū pro liberatione populi sui, at
q; dicente. **A**ccipiat vnusquisq; q̄tū sibi sufficit, &
redimat se. q̄ si tūc aliqui sunt negligētes aut cō
pediti, manebunt captiui: hoc nō venit ex pte p̄n
cipis uel thesauri: sed ex parte ipsorū. quia nō vo
lunt aut nō p̄nt thesaurū attingere. **S**ic dñs iesus
dicit electis suis. **E**cce trado vobis meritū acerbissi
me passiōis mee quo ego nō indigeo. studeat qui
libet inde accipere q̄tū sibi satis est. & soluat p se
ut libere post hanc vitā euolare possit ad me. quia

hoc mihi gratissimū est, alioquin tñ penalitas & la-
bor meus inanis esset. **Sed** quidā sunt impotētes
scz illi qui in purgatorio sūt, nec se iuuare possūt.
ideo necesse est vt p alios hmōi meritū eis applice-
tur. Alii sunt negligētes, qui scz dū viuunt tps va-
ne expediūt, seip̄os negligūt, neq; ut deberent si-
bi prouident in futurū. ideo nō mirū si eis preciū
christiane redēptionis nō proderit, p expiatiōe de-
bite pene. **Qui** aut pfecte se applicāt penitus libe-
rantur. **Hec** vero applicatio videt̄ depēdere ex ra-
tione sacramēti sicut supra dictū est. quia qui pfe-
cte cōicat perfecte sacrificat. **Perfecte** aut cōicare
est christo pfecte p̄iungi, & qui manet in christo
debet quēadmodū christus ambulauit & ipse am-
bulare. **Frustra** nanq; appellamur christiani si imi-
tatores non sumus christi. & iustū est ut illā man-
suetudinē & humilitatē eligat seruus quā sectatus
est dñs. **Et** ideo christus dicit se esse viā, vt sua con-
uersatio sit forma discipulis. **Qui** sic christum se-
quunt̄ digne & perfecte sacrificāt. nec alia purga-
tione opus habent. quia iā sunt vnū cū ipso. chri-
stus enī lux est. peccatū tenebra. hō in medio stat
Et q̄a nulla pōt esse societas luci ad tenebras. ideo
q̄diu hō habz aliqua pctā, etiā minima pfecte xp̄o
vniri nō pōt. & q̄to amplius recesserit ab oī pecca-
to: tanto magis appropinquat christo. & ecōuer-
so. **Si** autem nihil habet de luce: tūc ad christum
non pertinet, quia in tenebris est & mortalibus

grauatus. neq; purgari pōt: sed in eternū dānabit
si p penitētiā renatus nō fuerit. Sed forte dicat
adhuc aliqs. **Q**uid mihi pdest celebratio misse qñ
oīa q̄ iam dicta sunt possū ipetrare a deo, siue effe
ctū sacramēti, siue sacrificiū p nudā orationē dicē
te dño. **Q**uecūq; orantes petitis credite, quia acci
pietis. ergo videt q̄ oīs exercitatio exterior magis ī
pediat q̄ pmoueat effectū orationis. Similis instā
tia posset fieri contra oīa sacramēta et exercitia ce
rimonialia ecclesie. **R**esponde q̄ tempore beati
augustini fuit ista obiectio vehementer per cathe
cuminos & hereticos replicata contra fideles. **V**n
& quidā fuerunt qui dixerūt. **Q**uare deberemus
baptisari cum baptismus non profit nisi credenti
bus. ecce iam nō credimus & bene viuimus. quid
aqua vltra nobis conferre poterit? **N**ōne multi ba
ptisati pessime viuunt? **S**imiliter & quidam moder
ni heretici de secta valdensiū dixerunt cōtra istud
venerandissimū sacramentū: q̄ non esset curan
dum de ritu eius, nec ei assurgendū, uel aliqua re
uerentia exhibenda, qñ quis internam sentiret de
uotionē. quia magis p tunc deberet vacare inter
nis speculationibus q̄ occupare se cum exteriori
bus. & alia multa friuola sane fidei contraria cōfin
xerunt, que per ecclesiā dānata sunt. **H**is & similibus
dicendū est illud apli. **C**orde credis ad iustitiā, ore
autē pfessio fit ad salutē. Ita enī diuina sapiētia or
dinauit q̄ nullus de cōi lege iternā grām psequit

sine exteriori p[ro]fessione sacram[en]tor[um] ad minus in
voto. **H**ui[us]m[od]i aut[em] cecitas hereticor[um] p[er]t[ine]t ex hoc q[uod]
n[on] valent, aut n[on] vol[un]t plene intueri mysteri[um] scri-
ptur[arum]. sed hincinde quasda[m] particulas rapiunt.
et pro libitu p[er]t[um]aciter exponunt: et d[an]abiliter
se & alios decipi[un]t. n[on]ne ad minus debuissent ad-
uertisse, quibus predicta verba christus direxit, q[uod]
quid orantes petitis fiet vobis? **N**u[quid] hoc dixit
hereticis & cal[un]iatoribus aut cont[em]ptoribus sacra-
mentor[um]? **N**equa[m]. **N**one si tales affuissent dixis-
set. **V**e vobis scribe et pharisei qui deuoratis do-
mos viduar[um] & pupillar[um], simulantes or[ati]o[n]em long[am]
q[uam] n[on] q[uod] petitis fiet vobis. s[ed] iudiciu[m] maius eter-
ne d[an]ationis accipietis. **S**ed q[ui]bus dixit verbu[m] bo-
nu[m] & suaue. **Q**uodcu[m]q[ue] petitis orantes fiet vobis.
Dilectis discipulis et ap[osto]lis suis. q[ua]si diceret. **V**os q[ui]
facitis voluntate[m] patris mei qui in celis est, vere &
n[on] fecte or[ati]s. ideo q[ui]cunq[ue] in tali oratione petitis
fi[er]e vobis. **V**os inq[ui] qui non superbitis contra me
& sacramenta mea: sed humiliter submittitis ca-
pita vestra diuine sapientie mee. petentes eo ordi-
ne gratiam quo ego volo, scilicet per vasa & instru-
menta ecclesie mee, immaculate sponse mee: vos
& omnes quicunq[ue] ac sinceritate me rog[an]t: exau-
diam. **E**t hoc certissime est tenendum q[uod] nulla de-
uotio aut oratio deo accepta est nisi virtute huius
venerabilis sacramenti. **S**imiliter nulla oblatio v[el]
satisfactio grata exit, nisi ratione huius sacrificii di-

gnissimi. Igitur qñ facultas adest studeamus libe-
ter cōicare & sacrificare. **Q**uando non adest tunc
bona voluntas sufficit dño. **N**eq; oblatio abel, mel-
chisedech, abrahe, moysi, & alior; oīm: placuisset
deo si non isto modo suā intentionē regulassent.
Nec valet obiectio illa qua dicit q̄ plures sc̄ti mar-
tyres & heremite fuerunt qui pene nunq̄ cōicaue-
runt, & sine sacramentis obierunt: et tñ perfectissi-
mi fuerunt. quia om̄s illi idipsū in maxio voto ha-
buerunt. & quorundā votum etiā diuinitus imple-
tū fuit. sicut legi de sancta lucia & maria egyptia-
ca & aliis multis. **V**nde ob hoc sancti patres in te-
stamentis suis cōiter p̄ vtilissimā doctrina relique-
runt: q̄ nemo ita deberet p̄fidere de suis meritis.
aut vite austeritate, siue aliis gratiis quibuscūq; ut
sine sacramētis mori auderet, qñ ea habere potu-
isset. **E**t reuera oīa merita hūana sunt velut pānus
menstruate sine merito christi. **E**t om̄e robur mē-
broꝝ baculus est arundineus sine robore capitis.
Quare & sp̄ hic mos in ecclesia fuit vsq; hodie: q̄
in arduis negociis & vbi imminet piculū mortis: fi-
deles suis meritis nō p̄fidunt, nisi muniāt se hui⁹
viuifici sacramēti p̄ceptiōe. **H**oc quotidie ad ocu-
lum cernimus inuocabiliter infirmis. & mulierib⁹
p̄gnantibus. in p̄fessiōe tā monastica q̄ militari. et
in aliis causis sc̄z electiōe p̄ncipū, aut reformanda
pace terrar; & silibus. **E**x quibus oībus appet q̄
solida sit assertio illoꝝ hereticoꝝ q̄ putāt se talib⁹

nō egere ppter fantasticā suā ac deceptoriā deuotionē. Nos autē fideles nō nrīs meritis aut adinuetionibus confidamus: sed hūiliter capiti nostro adhareamus. in sancte matris ecclesie laudabili p̄suetudine p̄seueremus: ut ab omī culpa & pena liberati ad eterna regna pueniamus.

Quod decimo est aduertendū q̄ hoc sacrificiū venerandū inq̄tū est satisfactiuū p̄ debita pena hic aut in futuro exsoluēda plus p̄dest illi vel illis p̄ quo uel quibus offert̄ sp̄aliter q̄ aliis p̄ quibus oratur in missa generaliter ceteris p̄ibus. qđ ideo dicitur. quia pōt esse q̄ ille p̄ quo celebrat̄ specialiter sit minus ydoneus ppter modicā caritatē quā habet: & plura peccata q̄ cōmisit. & alius vel alii pro quouel quibus generaliter orat̄ sint magis ydonei & in tali casu plus isti iuuant̄ q̄ ille. sed si sūt omīs pares in merito: tunc plus participat ille q̄ isti. Et datur exemplū de aliquibus sedētibus ad mensā: quibus candela accensa ponit̄. de qua plus illuminatur qui propius sedet: nisi forte habeat obscuros oculos: alioquin qui clariores oculos hnt etiā si longius sedeant plus participant. Dat̄ etiā exemplū de igne, a quo citius calefiūt qui iuxta ipsum sedent, q̄ qui remotius. Sed si prope sedētes sint nimis frigidi: & longius sedentes sint parū frigidi tunc isti citius calefiunt q̄ illi. Et ergo dicitur ceteris paribus. neq; hoc est de ratione sacrificii. sed illorum: quia minus perfecte se applicant. Plus

namq; in satisfactiōe attendit̃ affectus offerentis q̃
q̃titas oblatiōis. propter qđ dñs dicit de vidua pau
percula q̃ obtulit duo era q̃ plus om̃ibus misit in
gazophilatiū. Est etiā aduertendū q̃ vna missa pl⁹
prodest vni q̃ duobus uel pluribus sil. quēadmo
dū pro eodē precio nequeūt eq̃liter redemi pauci
et multi captiui. Vnde si quis pro centū florenis
teneret̃ in vinculis: statim illis solutis absolueret̃.
q̃ si alter pro quinq̃ginta sociatus sibi esset tunc ī
pediret̃ ad minus vnus liberatio, et sic de aliis: sic
est in proposito. Si forte aia alicuius p̃ vnū men
sem deberet puniri in purgatorio: nisi pro eayna
missa celebraret̃, et si tūc pbr̃ dirigeret intentionē
principaliter pro duobus taliter obligatis. tūc nul
lus eorū statim liberaret̃: sed diuina iustitia vtrūq;
diuideret, defalcando cuilibet medietatē. Et nota
q̃ celebrans debet in his cautus esse, & diligenter
pensare cui uel quibus legitime obligat̃. et secun
dū hoc missā applicare, ne alicui fraudē faciat. q̃a
ipse inquantū est organū ecclie rep̃ntans christū,
habet auctoritatē applicandi valorē missę vni uel
alteri, aut pluribus aut paucioribus. q̃ si nulli spe
cialiter est obligatus: tūc sua libertate vti potest si
cut placuerit, nihilominus tū semper manet gene
raliter obligatus parentibus, prelati, ac toti eccle
sie cuius membrū est. a quo etiam ordinem & ho
norem habet. neq; idcirco sacerdotiū ei datū est:
ut pro se solo, aut caris suis tantūmodo sacrificet

sed p tota cōitate fideiū. neq; se excusare potest,
si minus fidelr exequit' officiū suū rarius celebrā-
do, aut minus digne, videlz in pctis mortalib⁹ aut
grossis, aut multis venialibus. qā oīs publica ptās
requirit hoc a suscipiēte eā: ut digne ac fidelr exe-
quat' q̄cunq; ad ipām spectant. sicut in euangelio
apte dñs dicit in parabola qnq; talentorū. **E**t sicut
bonus seru⁹ et fidelis introducitur in gaudiū dñi sui
ita ecōtra malus et piger seru⁹ p̄iicit' in iehēnam
ignis. **Q**uod quibusdā pbr̄is valde est expauescē-
dū qui putant se nō obligari ad celebrandū, nisi q̄-
ter in anno: p eo q̄ canon iubet penāl'r p tunc ad-
minus diuina mysteriā celebrare quoscūq; pbr̄os
legitime non ipeditos. Sed reuera timorata p̄scia
longe aliter iudicabit, imo qlibet pbr̄ qui fidelr &
digne in ecclia ministrare voluerit: sic merito de-
bet viuere: ut quotidie celebrare posset, si canoni-
ce nō phiberet' aliqn̄. **L**egit' de quibusdā satis bo-
ne vite pbr̄is grauit' in purgatorio punitis: pro
eo q̄ nōnunq̄ missas intermiserūt, rōnabili cā nō
urgēte. **Q**uid ergo de aliis fiet qui n̄ se ministros
ecclesie, sed dños arbitrant' dicentes hec aut filia.
Ego qñ volo celebroy, qñ volo dimitto. nūquid ca-
pellanus ego sū? multi tales fuerūt tumētes apud
se qui forte iā aliter cantāt dicētes. **V**e ve q̄ vnq̄
hoīes nati, ve ve q̄ vnq̄ pbr̄i ordinati fuimus: sed
iā tarde nimis intellexerūt. **E**tia est aduertendū q̄
pbr̄i nunq̄ sic debz intētionē suā dirigere ad quos-
d. i.

dā quī diuino examini iudiciū relinquat, quo ad a
lios. qā nescit abissū iudiciorū dei. Forte ille q ipsū
sustētat nō iuste possidet q hz aut aliqd sile pōt es
se in causa. Vñ legif de quodā pncipe q cenobiū
quoddā fūdauit, & tñ nihil meriti habuit apud de
um: sed paupes quos grauauit p exactiōes & ser
uitia iniusta illud meruerūt apud deū: ut de eorū
bonis erigeret monasteriū. Consultū igit est ut in
meōria mētetenus addat hec aut silia. Dñe pro il
lo uel illis spāliter celebroy inq̄tum mihi licet & tibi
gratū est. tu oīa nosti. Debet etiā celebrans diligē
ter cauere: ne leuiter promittat vni missā uel mis
sas: nisi ex ratōnabili cā. & qñ sic promisit tūc sibi
tenet. nec alteri pōt tunc specialiter illā uel illas ap
plicare: sed pōt indifferenter pmittere q velit me
mor esse oīm in generali uel in spālī qui ipsū ro
gant aut oblationes porrigūt. q si dicant. Domi
ne ego desidero missā pro me fieri uel pro illo uel
illis: tūc pbrī pōt eos informare aut se pie excusa
re. subtilr tñ ne de auaritia notet apud idiscretos
Sūt enī in his quidā minus piti, & cū vix nūmū
paruivaloris offerant: totā missā sibi applicare cu
piunt, qd irrationabile est. Qui enī altari deseruit
de altari viuere debet. nec est possibile oībus tali
bus satisfacere. Discere igit debent quō loqui ho
nestū & piū sit in hmōi. Quidā discreti laici hunc
modū habent. Rogo dñe sitis meōr mei in missa
vestra pro quadā pia cā uel aīa pro qua desidero

aut filii. Et hoc bene & licite fieri potest absque hoc quod eis
specialiter valor principalis missae applicetur.

Dodecimo est aduertendum quod licet hoc sacrifici-
um venerandum sit expiatiuum debite pene tam
hic quam in futuro exsoluende. tamen multo leuius copio-
sius & efficacius operatur hunc effectum in viuis quam in
mortuis. Similiter etiam est dicendum de omnibus aliis
suffragiis animarum. Unde dicit beatus hieronymus. quod
plus purgat una lachryma in hac vita, quam decem anni
in purgatorio. De hoc narrat beatus gregori. pul-
chrum exemplum in quodam sermone de venera-
bili cassio narniensis urbe episcopo cui mos erat pe-
ne cunctis diebus omnipotenti deo hostias placa-
tionis offerre. cui etiam cum sacrificio valde con-
cordabat vita. nam cuncta que habuit in elemosi-
nis tribuens. per singulos dies lachrymis & ora-
tionibus se purgare satagebat. Qui non solum per
hec magne perfectionis vitam promeruit: sed etiam
absque dilatione post mortem ad dominum euo-
lauit. Ecce illa cum lachrymis missarum celebra-
tio. Ecce illa cum orationibus elemosinarum lar-
gitio, quantam cum summo rege huic viro san-
cto pacem fecit. Hoc exemplo & aliis innumeris
vniuersi fideles admonendi sunt, cuiuscunque sta-
tus, sexus & conditionis fuerint: quatenus proprie
commoditati saluti & securitati consulant, & dum
adhuc tempus habent diuina misericordia coadiuuante:
diuine iustitie se reconcilient. quoniam secundum

d. ii.

vulgare prouerbiū extra vincula fit facilior cōposi-
tio. **N**imis enī afflictiuū est in horrendis illis incē-
diis iacere & liberationē tūc expectare, qñ se iuua-
re penitus nō valet, nec est vilius meriti: imo ma-
xime verecūdie sic affligi qm̄ preciosum tps tam
turpiter pdidit in quo tot suffragia habuisset, si vo-
lisset. Et de filiis aut amicis est magna incertitu-
do: q̄ minus fideliter iuuabūt, cuius exemplū in
seipso quilibet ppendere pōt. **C**ū eī quisquis in p-
pria causa solet esse magis sollicitus q̄ in aliena, et
pauci inueniant p se solliciti in hoc negocio tā ne-
cessario: restat q̄ minus p aliis. q̄re vnicuiq̄ nrm̄
bene restat precogitandū quid facto opus sit. **E**t
reuera multo prudētiores sunt filii huius seculi, ī
generatiōe sua filii lucis, etiā ī hac substātia. **Q**uis
queso de secularibus ita stolidus inuenit̄, ut se &
oīa sua aperto periculo exponat volūtarie: dicens
Volo primū capi et expoliari, forte per amicos si
possunt & volunt postea iuuabor. **N**ōne ita quo-
tidie facimus: incaute negligendo tps acceptabi-
le, et dies mīarū properantes ad dies seuerē iusti-
tie qui nobis non placebūt. **A**ch deus eterne mi-
serere nostri & illumina tenebras nostras: ne inci-
damus in manus tuas in illa die. **E**cce ut de repro-
bis taceā: q̄ cōmune est etiā apud hoīes bone vo-
luntatis: ut quiete et molliter viuant, sua retineāt
filiis thesaurisent, pauperibus vix parum tribuant
sperātes q̄ heredes post mortem suppleant quic

quid ipsi minus **h**cerunt. **O** hō vana est spes tua.
Si tu tibi ipsi infidelis es, quis tibi fidelis erit? Certe
vna missa pro te celebrata dū adhuc viuis plus ti-
bi pderit q̄ centū post mortē. vna orō pua quā fa-
cis iā plus tibi utilis erit: q̄ tūc oīm monachorum
psalteria. vnus gemitus, aut vna lachryma quam
fundis nūc pro tuis pctis āplus tibi pdest, q̄ tunc
oīm monialiū & bagutarū singultus & fletus. vnū
prādiū aut vestis siue denarius, aut alia necessaria
etiā minima ex vera caritate, siue pfecta p̄tritione
iam p te paupibus elargita: vtiora tibi sūt, q̄ si cē-
tum milia ducatorū post mortē pro te distribu-
tur. & sic de oībus aliis suffragiis et exercitiis pie-
tatis. q̄q̄ oīa hec certissime aīabus profint ad cele-
riorē liberatōnē earum si in penis sint. **Q**uicquid
enī moriens das ideo das: quia tecum ferre non
potes. sed que ex caritate das, uel facis dū viuis: p̄-
mo tibi eternā vitam mercantur, & pro quolibet
nūmo tibi dabitur specialis merces in celo. secun-
do merentur augmentū caritatis hic in via. tertio
prebent bonū exemplū proximo, de quo etiā spe-
ciale gaudiū habebis in celo. quarto preparant ad
mortē securā. quinto penā relaxant. sexto ad euo-
landū disponunt. septimo diuinā amiciciā & oīm
sanctorū & angelorū procurant. octauo totam ec-
clesiā adiuuāt, tam in viuis q̄ in mortuis. nono te-
ipsum amplius dignificant & scīficant. decimo fa-
mā bonā nutriūt. vndecimo venerabilē oībus bo
d. iiii.

nis & formidabilē oībus pueris te efficiunt: ut ne
q̃ tuis verbis quidq̃ addere aut demere audeant.
duodecimo tā sensus interiores q̃ exteriores, imo
totū corpus & aīam in meli⁹ disponūt. testioniū ti
bi phibēte p̃scia tua q̃ dñs tecū sit in oībus q̃cun-
q̃ p̃ eius glā facis, dicis, aut pateris. **E**cce duodeci
fructus glīosos operū bonorū q̃ secure p̃meret q̃
quis dum viuit hic bñ opari studet. quorū nō nisi
vn⁹ tm̃ seq̃t eū post mortē, si sua exigēte negligē-
tia p̃ alios licet fideliter qd̃ earū est sua substantia di-
stribuat, sc̃z relaxatio pene purgatorii. **Q**uare igit̃
tantū bonū negligimus sine cā. **E**rit q̃ dū tartari
inuaderēt aliā se quēdā ditissimū in quodā castro
p̃ncipē cōprehendisse, a quibus interrogatus. cur
tibi nō p̃uidisset? r̃ndit. nō sic putabā futurū. **A**t il-
li. **V**t quid tibi tantas diuitias cōgregasti. q̃n te cū
illis redimere neglexisti. nā si decimā partē nobis
pacifice dedisses pacatos nos habuisses. sed iā qd̃
litisti bibes. & sic auro & argēto liquefacto & in os
eius fuso, tormētis diris ip̃m affecerūt. Ita & nobis
eueniet si dephensi fuerimus minus hñtes. **N**ā te
ste ap̃lo. **V**nus cuiusq̃ opus ignis examinabit zc̃
Studeat igit̃ quilz libēter semel ad minus totaliter
p̃fiteri oīa pctā sua, & p̃niam p̃dignā suscipere. et
si nō pōt eā per seip̃m cōplere, p̃uertat se ad suffra-
gia p̃dicta. & bñ securus erit. hoc est qd̃ dñs ī euā-
gelio monet dicens. **S**i vadas cū aduersario tuo ī
via, compone te cum illo: ne forte te iudici tradat

& iudex exactor^e & exactor mittat te in carcerē.
Amen dico tibi. Non exhibis inde, donec vltimūq̃
drantē reddas. Nec aut dicta sint pro q̃licunq; ex
hortatiōe nostra qui adhuc viuimus q̃tenus solli-
citi simus dum tps habemus. sed nō negligamus
fratres nostros qui in tribulatione magna sunt &
se iuuare nō possunt. qm̃ pro talibus sacrificare &
orare maxia elemosina est. **Q**uantū autē missarū
celebratio illis profit ostendit beatus gregorius q̃r
to dyalo. dicens: q̃ dū pro quodā culpabili mona-
cho. xxx. diebus sacras hostias offerri iussisset. aīa
ipsius apparens cuidā dixit. hucusq; male habui.
sed modo bene sū. quia hodie cōmunionē accepi
Similia multa in aliis sacris libris reperiuntur. Ex
quibus liquide patet q̃ ista p̃suetudo in ecclesia sē
per fuit obseruata: ut nedū vna missa pro vna aīa
celebraret; sed plures. nā s̃ctissimi & in sacra scri-
ptura eruditissimi viri hoc ita ordinarūt, ex instin-
ctu spiritus sancti: q̃ non tm̃ respiciendū sit ad di-
gnitatē sacrificii: sed etiā ad capacitātē indigentū
& frequentationē siue iterationē p̃tinuā mysterii.
quia diuinitus aliquñ reuelatū fuit: q̃ si pro aliqua
aīa p̃tinue triginta misse legerent: ipsa p̃tinuo libe-
raret; alias nō. **S**imiliter plures aīe defunctorum
apparuerunt sanctis. petentes certū numerū mis-
sarum, & aliquñ satis magnū. addētes q̃ nisi ita fie-
ret liberari non possent. **Q**ue cum ita sint mirum
est vnde processit tam enormis error quorūdam
d. iiii.

ut dicerēt vna missa est melior q̄ aur̄ totius mū-
di, & ideo capiamus qcqd venit: totū soluimus, &
āplius: cū vna missa. q̄ si fas sit vendere illud qd tā
p̄ciosū sciūt. ac nō potius attendunt qd dicit dñs
Gratias accepistis, gratis date. Qd aut̄ rursū qdā di-
cunt. ex quo missa v̄di nō pōt. ergo nō tenemur
illis qbus multas missas p̄misimus ex aperta mali-
cia p̄cedit. Si enī vendi nō pnt: q̄re tunc pecunias
accipiūt. si p̄missū seruare nō pnt, q̄re tūc p̄mittūt
Causa oīm malor̄ istor̄ avaricia est, q̄ mētis ocu-
lum execat. Sed oculus simplex, & hō bone volū-
tatis se in his iuxta p̄scripta faciliter regulare pōt
quia neq; missa, neq; oratio, neq; sacramentū, ne-
q; sacrificiū, neq; aliud quodcūq; spūale vendi lici-
tum est: sed suū laborē & operā quilibet vendere
aut locare pōt. Qui enī spūalia administrant ho-
mines sunt mortales: indigētes quotidiano victu
& vestitu, neq; pnt sil' & semel in ecclesia cantare
et in rure arare, aut alia operari vnde habeāt vite
necessaria. quare aperte scriptura testante & recta
ratione dictāte ipsis iustissime debet tanq̄ opariis
digna merces, p̄ laboribus suis. Sed forte quis di-
cat q̄ repiunt̄ aliquę auctoritates sctōr̄ q̄ vident̄
dicere q̄ qñ vna missa p̄ multis celebrat̄, tūc quilz
eor̄ habet vnā integrā missā. ergo videt̄ q̄ ea que
supra dicta sunt minus habeāt de firmitate. Ad
hoc r̄ndet venerabilis dñs iohēs gerson dicens, q̄
non sit aliqua p̄trouersia apud doctores de suffra

gio satisfactiōis & redēptiōis, quin vna missa plus
psit vni q̄ pluribus. **Sed** si inueniantur aliqua dicta
de hac generalitate: sūt ad piū intellectū trahēda,
videlz tali mō quo fit s̄mo ad pplm. q̄a tota mul
tudo audit integrū sermonē, & nihilominus q̄li
bet eundē integrālī habet. & tñ nō est nisi vn⁹ ser
mo. pōt tñ idē sermo applicari alicui spālī p̄ recō
mēdationē, quā nō oēs eq̄lī p̄ticipāt: sed ille p̄nci
paliter cui applicatur. **Sic** in ecclesia vbi missa cele
bra^t p̄nt esse mille audiētes pro quibus oībus pbr̄
generaliter intētionē dirigit. & hoc mō quīz habz
vnā itegrā missā: tñ propter hoc nō sequit^r q̄ pro
illis spālīter intētionē dirigat sub rōne p̄cii satisfa
ctiui. **Aut** si hoc facit: tūc adhuc instantia nō pro
cedit. q̄a ex hoc nō pōt p̄cludi q̄ tantū prosit cui
libet multorū, sicut si fieret pro vno solo vl' paucis
illoz. **Ex** quibus omnibus manifeste appet error
p̄dictorū & oīm aliorū q̄ p̄tra hūc morē eccle argu
mētare nituntur. **Quare** timoratis viris diligenter
prouidendū est: quatenus secundū hoc intentio
nem suam regulent, ne fraudem illis faciant qui
bus debitores sunt. **Valde** siquidē timendū est q̄
crebro huiusmodi fraus cōmitat^r aut propter igna
uiam, aut contumaciam quorundā, qui secundū
q̄ putant, uel prout volunt: missas applicant, non
autem prout debent: quod valde periculosum est
Sed hic queritur an etiam missa celebrantis cum
consciētia peccati mortalis aliquid prosit aniabus

Rñdeť qđ sic, & nō solū misse sed etiā om̃s orōes
& exercitia officii ecclesiastici. quia nō facit ista ut
p̃sona p̃uata: sed ut vicarius christi & minister ec-
clesie. **S**i iterū querať q̃tū p̃sint? Dicendū qđ tantū
p̃sunt q̃tū meruit ille dū viueret p̃ quo fuit. **H**oc
aut q̃tū sit solus deus nouit. **P**ro cuius āpliori in-
tellectu est sciendū qđ sunt quedā opa p̃uilegiata
q̃ sp̃ sunt satisfactoria & grata deo, siue fiant p̃ bo-
nos siue p̃ malos. sicut opa sacramētalīa, & exer-
citia officii ecclesiastici. in quibus nō requirīt san-
ctitas ministri: sed tm̃modo fides et intētio recta
zē. **E**x quo etiam p̃bari solet: qđ qui tenentur ad
horas canonicas debent eas soluere, nō obstāte qđ
sint in pctis mortalibus, nec frustra orāt. quia de-
us exaudit eos. & opa eorū suscipit, nō rōe sui sed
rōe ecclesie cuius ministri sunt. **E**t ista opa dicun-
tur grata esse deo rōe opis opati. nec tñ negandū
est quin si fiant p̃ illos qui sunt in caritate qđ tunc
plus valeant: sicut solet exēplificari de missa qđ se-
cundū hūc respectū melior sit missa boni sacerdo-
tis q̃ mali. **B**onus aut sacerdos pōt q̃ plurimū sup
addere sup orōem taliū operū ex p̃pria deuotiōe,
malus vero nihil. **E**xēpli grā. **C**elebrās in peccato
mortalī, aut officiū defūctorū legens, aut exequias
tenens, aut alia silia faciens p̃ aīa alicuius defuncti
in q̃tū est organū ecclesie ipsam realiter iuuat. nec
possunt hmōi opa impediri p̃ peccata ip̃ius. quin
sint satisfactoria p̃ illo pro quo facit. sed vltra nihil

pōt. q̄a nihil habet. **E**st ei quo ad seipm spūaliter mortuus. **Q**ui aut in caritate eadem opa facit ad om̄e minus tātū iuuat q̄tū ille & vltra hoc pōt h̄re tantā deuotionē q̄ in duplo aut triplo zc: amplius pdest. sicut fertur de btō grego. q̄ ppter excellentiā deuotionis sue in qualibet celebratione sue misse redimebant̄ aliquē aīe. Sūt & alia opera de genere suo bona que tñ non sunt satisfactoria uel deo grata, nisi inq̄tū fiant ab illo qui est in caritate sicut sunt oīa opa illa media penitentialia, q̄ cōiter iniungunt̄ in satisfactionē p peccatis. sicut ieiunium, oratō, elemosina, pegrinatio, castigatio corporis. & similia. In quibus oībus oportet sp̄ inquire re radicē aliquā caritatis, mediate uel immediate ex qua uiuificetur. alioquin mortua sunt & nihil pro sunt. **M**ediate scilicet qñ aliquis in vltima volūtate sua hoc intēdit q̄ aliqua fiant pro anime sue salute. tunc quecunq; ad hoc disponit etiā si exequant̄ per malos, nihilominus sibi profunt. quia tales non operantur principaliter sed instrumentaliter. & ideo principalis si indiget huiusmodi, ad iuuatur per tales tanq̄ per instrumenta sua. Similiter dicendum est de aliquo existente in peccato mortali qui libenter vellet succurrere amico indigenti. **N**lli p̄sulendū est q̄ hoc faceret per aliquos hoīes bone vite quos verisim̄ sp̄aret esse in grā dei & si tales inueniret: tunc indubitāter per eos posset quod per se nequiret. Et quecunq; facerēt de

istis opibus mediis tñ pdesset illi qñ pcederēt ex
propria eorū deuotiōe, & nihil āplius. Quod si in-
uenerit malos: tunc nec ipsi quicq̃ p̃sunt p̃ hmōi
opa: quia oīa mortua remanēt. tñ nō sūt phibēdi
uel auertendi ab opatione taliū. quia q̃uis ex rigo-
re iustitie p̃ talia nō merent̃ vitā eternā: tñ ex libe-
ralitate diuina nō manebūt irremunerata. iuxta il-
lud grego. interim q̃cunq; bona poteris fac, ut de-
us cor tuū ad pñiam emolliat. Immediate viuifi-
cantur hmōi opa, & iuuant̃ aīe qñ p̃ amicos dei
fiunt ex feruore caritatis. tunc hoc certissime ē te-
nendū q̃ etiā minima, imo si simul uel semel di-
cant. Requiescant in pace, illis profūt. nec ē mul-
tum curiose querendū de his q̃tū, uel q̃tū nō: sed
illi equissimo iudici totū hūiliter cōmittendū, qui
electos suos non negliget, nec obliuiscet̃ misereri
vbicūq; habuerit occasionē miserendi, tñ nos di-
ligentes simus ad succurrendū illis pro posse nro
Ex his videt̃ sequi q̃ si aliquis morit̃ intestatus ni-
hil disponens pro aīa sua, descenderitq; in purga-
toriu: illi difficilius suffragatur ceteris paribus. &
ergo consulendū est cuilibet dū uiuit ut aīe sue p-
uideat. quia illa vltima voluntas oībus sequētibus
operibus formā imponit, & sortiunt̃ effectum p̃
quēcunq; executorē, non sic de aliis. Posset nanq;
venire q̃ taliter moriens & magnā summā pecu-
niarū relinquens, parum aut nihil inde sibi acqui-
rat, etiam si in pios vsus expendatur. quia forte

ad manus taliū deueniet q̄ eā pōpōse distribuēt
& talibus qui nō sunt in caritate, & neq; p talibus
operibus q̄ aīam eius iuuare possunt rōe opis op
ati. & quia ille h̄mōi distributionē nō iussit fieri: i-
mo forte p̄trariū intēdebat. ergo cū nō appeat vn
de talis uel in parte uel in toto possit uiuificari di-
stributio. timendū est q̄ oīno mortua sit: & p̄ p̄se
quens ex rigore diuine iustitie nihil p̄sit illi p̄ quo
uideat̄ fieri. Et si tale piculū pōt p̄tingere, etiā si di-
stribuat̄. quid erit si p̄ heredes, aut fīscum, aut alio
mō distrabat̄. Ecce magna miseria quā sepe ho-
mines incurrunt per negligentīā suā, aut timorē
superfluū. trepidātes timore ubi nō est timor: &
ubi esset trepidandū: ibi nō timētes. Hic timēt ne
eis tp̄alia deficiant, ubi manere nō p̄nt. illic non ti-
ment deficere: ubi est eis necessario pueniēdum.
Causa horū est modicitas fidei. **A**uisandi sunt de
niq; vniuersi pauperes cuiuscūq; status aut p̄ditio
nis, et p̄cipue religiosi. q̄tenus de thesauro huius
benedicti sacrificii sibi p̄uideant ne illā fornacē flā
miuomā demergant̄. quia eorū conditio peior est
illis q̄ diuitū, ceteris paribus. **C**ū enī nō habeāt vñ
testamentū faciant: cito eorum meōria dilabitur,
et vix aliquis reperiet̄ q̄ specialia suffragia eis trāf
mittat. Igitur tpe oportuno modo importuno de
um deprecemur: ut saluet nos sine purgatorio il-
lo horrendo. sed potius hic in virga filiorū nos pi-
us pater erudiat ut apti fiamus illo regno qđ omī

bus diligentibus se p̄misit p̄ dñm nostrū iesū chri-
stū filiū ei⁹ vnigenitū, cū quo in vnitate spūssācti
viuit & regnat in oia secula seculorū benedictus
deus amen.

Hec sunt venerabilis dñe ac amice karissime
paucā ex multis hincinde collecta rudi stilo
que vel tris studiis & cuiuscunq; melius intelligē-
tis libenter submitto corrigenda & pulchrius ordi-
nanda. nec me latet quāti piculi sit in his q̄si libe-
re velle sentire. & p̄ captu dicere quicquid mens
suggerit. cū iter tot tractatores sacre scripture vix
paucissimi reperiuntur qui materiā hanc ad lucidū
explanare potuerūt. q̄re oībus simplicibus maxie
est p̄sulendū ut si loqui velint de huius venenādi
sacramēti materia: q̄ strictissime teneāt se in ter-
minis scōrū doctorū ecclesiasticorū. nec aliter fari
audeāt q̄ apud eos repperint. **Alioquin** facillime
& periculose errabūt. **Testes** sunt dictā eorūdem
doctorū. & p̄cipue scti thome de aquino p̄ quem
spūsscūs circa annos dñi millesimo ducētesimo q̄
dragesimo: plures hereses destruxit, ac difficulta-
tes varias & ante ipsū a nullo explanatas dilucida-
uit. **Hoc** aut vir scūs multis orōnibus & ieiuniis
impetrauit ut piclitanti schole tunc succurreret p̄
pter hereticorū subtilitatē nimīā ac potentiā. **Fuit**
etiā tunc ipso sollicitate institutū festū sollēne hu-
ius sacramenti reuerendissimi p̄urbanū quartum
Nec vnq̄ de post vsq; hodie filis turbo insurgere

ausus fuit p̄tra veritatē iam lucide explanatā. Et si
aliquē surrexerint facillime ex dictis ipsius fuerunt
devicti. illa autē heresis dicta fuit berengarii ab au-
ctore, qui tñ p̄versus postea fuit, ut habet̄ de p̄sec̄.
di. ii. ego berengarius. Sed discipuli eius in errore
p̄manferunt, & multa mala fecerūt. Nā vltra du-
centos annos heresis ista duravit ante t̄pa sc̄i tho-
me. Et quia diu stetit, sp̄ magis ac magis subtilia-
ta fuit: & ecclesiā satis afflixit. Si de hac materia
plenius vultis informari legatis originalia sup̄ius
allegata. Hec autē breuiter dicta sint ad auisandū
de periculis que p̄tingerunt & quotidie minus ex-
ercitatis contingere p̄nt, p̄pter materie subtilitatē
que pia & deuota aīa solido fidei fundamento in-
nixa faciliter cauere p̄t. Ipsius coopante grā dñi
nostri iesu christi, qui est panis verus & viuus de
celo descendens, & dat vitā mūdo. Cui cū patre &
sp̄i sancto sit sempiterna gloria. Amen.

Libellus de venerabili sacramēto
valore missarū finit feliciter.

cm
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21

Handwritten text in a cursive script, likely a historical document or manuscript. The text is arranged in several paragraphs, though the specific words are difficult to decipher due to the script and fading. The document appears to be a page from a book or a separate sheet of paper, showing signs of age and wear.

cm 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16

